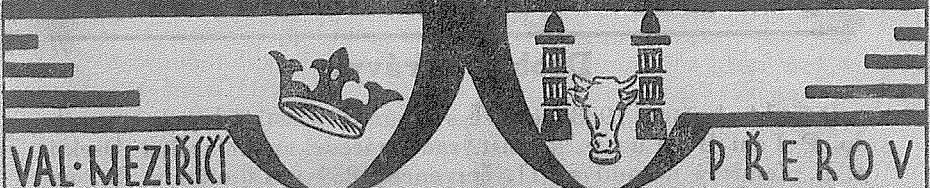
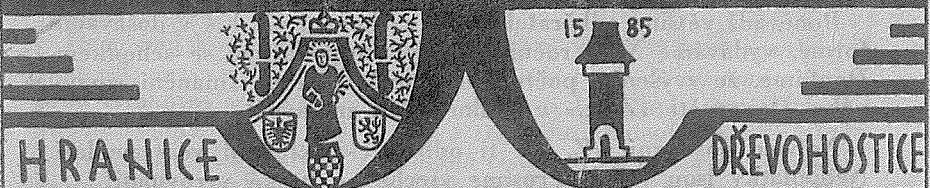
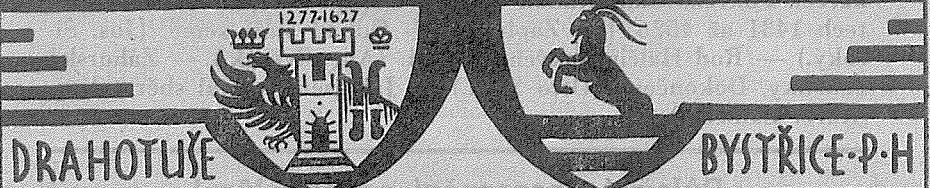

ZÁHORSKÁ

KRONIKA

REDAKTOR A VYDAVATEL ANTONÍN FRÖHLICH, DOLNÍ ÚJEZD
U LIPNÍKA NAD BEČVOU.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhोří a Pobečví.

VYCHÁZÍ ČTVRTLETNĚ V DOLNÍM ÚJEZDĚ U LIPNÍKA NAD BEČVOU

Ročník XVI.

Září 1933.

Číslo 1.

Vlastivědný sborník »Záhorská kronika« vychází čtvrtletně.

Adresa pro všechny zásilky: »Záhorská kronika« v Dolním Újezdě u Lipníka n. B.

Předplatné ročně 10 Kč; po 1. lednu 1934 doplácí se 12 Kč. Platí se chekem poštovní spořitelny č. 100.630 Brno.

Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Brně č. 69.140-VI-18. 8. 1925.

OBSAH:

Byly dva hrady jménem Drahotuš? (Fl. Zapletal.) — Kat a katovna v Lipníku nad Bečvou. (Ant. Fröhlich) — Selské usedlosti a obyvatelé Dolního Újezda v minulosti. Dokončení. (J. Mráček.) — Náhrobní kameny bývalého farního chrámu v Hranicích. (Boh. Indra.) — Úprava Bečvy. (Ing. Ant. Kubík.) — Slovník Lipenského nářečí. Pokračování. (Rudolf Kout.) — Páni na Vsechovicích v letech 1431 až 1526. (Fl. Zapletal.) — Odhad stáří země. (Jos. Široký.) — Rod Halčinovských v Kelči. (Ant. Svěrák.) — Záhorské hádanky. Dokončení. (Otto Sova.) — Jak jsem se stal sběratelem. (Karel Loníček.)

Důležitá upozornění odběratelům!

Poněvadž většina odběratelů žádá zachování »Z. k.« v dosavadní formě, vydáváme XVI. ročník, i když hospodaříme se schodkem. Doufáme, že zvýšením počtu odběratelů docílíme finanční rovnováhy. Doporučte »Z. k.« v kruhu svých známých!

Nejvíce poškozují »Z. k.« ti odběratelé, kteří jí včas neplatí. Nedoplatky jsou velké! Prosíme všechny o brzké vyrovnání!

REDAKCE A ADMINISTRACE.

Drobné zprávy:

Dne 14. května 1933 zemřel svědomitý vlastivědný pracovník dp. P. J. a n. B. a d. u. r. a., konsist. rada, viceděkan a farář v Oseku n. B. Zemřelý narodil se 11. července 1859 v Lipníku n. B., na kněze byl vysvěcen 5. července 1882 v Olomouci. Působil až do r. 1889 jako kooperátor v Bělotině, do r. 1892 jako kaplan v Hranicích, pak byl farářem v Týně do r. 1901, do r. 1905 v Bělotině a pak v Oseku n. B., kdež zemřel. Pohřben byl do rodinného hrobu v Lipníku n. B. O našem okrese napsal vynikající dílo »Lipenský okres«, jež vydal r. 1919 ve sbírce »Vlastivěda moravská« Musejní spolek v Brně. Byl horlivým přispívatelem »Selského archivu« a naší »Záhorské kroniky«. Založil kroniku obce Oseka a farní kroniky v Týně, Bělotině a Oseku, vedle kroniky děkanství. Vděčně vzpomínáme tohoto vzorného spolupracovníka. — Redakce.

Florian Zapletal, Praha:

Byly dva hrady jménem Drahotuš?

Polohu hradu Drahotuše nad Podhořím určil správně a pořadí jeho držitelů sestavil podle spolehlivých souvěkých pramenných dokladů r. 1835 Řehoř Volný ve své světské topografii Moravy (Die Markgrafschaft Mähren I. 6—10, 15, 23, 28).

Zříceninu drahotušského hradu u Podhoří zakreslil dr. Conrad Schenkl do veliké mapy přerovského kraje, dokončené roku 1842. Je tam nazvána Drahotuš neboli Hradisko. Ale značka zříceniny není zakreslena správně. Měla být severně od Podhoří.

Zmatek vnesl do této otázky Libor Scholz ve svých »Památkách města Hranic«, vydaných v Hranicích r. 1864.

Hrad Drahotuš položil Scholz na levý břeh řeky Bečvy přímo proti Drahotušům na lesnatý vrch mezi Helštýnem a Křivým nad lesem »Hadovec« a dodal, že nyní málo již po něm nalezneš stopy (str. 123—126).

Hrad nad Podhořím na lesnatém vrchu, jehož zříceniny se ještě spatřují, nazývá Scholz Hradičko, výslovně tvrdí, že to není známý hrad Drahotuš a poznamenává, že okolo r. 1870 byly tam ještě zavalené sklepy, zbytky bašt a celá z tesaného kamení vystavěná, několik sáhů dlouhá, široká a hluboká cisterna, která kdysi byla nadkryta vysokým klenutím, a že brzy po tomto roku bylo upotřebeno tohoto tesaného kamení na stavbu kostela v Drahotuších, a že ostatní zříceniny více a více mechem a křovím zarůstají (str. 123 a 129). Scholz odkazuje při tom na »jistou listinu«, ve které prý se praví, že hrad Drahotuš leží nad lesem »Hadovec« zvaným, že jméno to u Rybář se užívá, že hrad Drahotuš hraničil s lesem helštýnským a s jeho pastvinami, jakož i s pastvištěm města Drahotuš, a že tudíž hrad Drahotuš byl na kopci nad lesem »Hadovcem«.

Scholz bohužel necituje blíže »jistou listinu«, o kterou opírá své tvrzení o poloze hradu Drahotuše na levém břehu Bečvy. A jeho dodatek, že »nyní málo již po něm nalezneš stopy«, také nepříspěvá k podpoře této domněnky o poloze drahotušského hradu na označeném místě.

Scholz doznává, že ve svém díle namnoze se řídil dle zápisků Josefa Gallaše z Hranic (str. 147).

Další badání ukáže, nepřevzal-li Scholz r. 1864 svůj názor o dvou hradech drahotušských z Gallašova pojednání »Pamat-

ky o pustých tvrzcích blíž města Hranic«, které bylo předloženo censeře 25. dubna r. 1812, od ní schváleno, ale nakonec zůstalo v rukopisu.

V písemných soudobých pramenech nenašel jsem dosud ani nejmenší stopy po hradě, který by ležel na levém břehu Bečvy jižně od Drahotuše.

V tržové smlouvě, dané a psané na Tovačově dne 25. května r. 1476, uvádí se hrad Drahotuš s městečkem Drahotušem, vsi Jezernice, Slavíč, Milenov, Klokočí, Velká, Mikulovka, Podhoří, Uhřinov, Středolesí, Bohuslávky, Hrabůvka, Radikov, vsi pusté Zábikov, Jirátsko a Popelov a pole Strulevské blíž potoka Veličky (Archiv český XVI. 194, 195), nynější trať Struhlovsko na pravém břehu Veličky.

Ve smlouvě uvádí se pouze jeden hrad neboli zámek Drahotuš.

Listem, daným a psaným na Hranicích v sobotu na den sv. Jiří r. 1487, učinil Vilém z Pernštejna a na Helštýně smlouvu s purgmistry a konšely i vši obcí v obci Drahotouši, podle níž Drahotouši dali Vilémovi les, kterýž slove Drahotouch, a Vilém dal jim za to les svůj, jenž slove Hadovec na panství helštýnském (Listinář Selského archivu II. čís. 326).

Tedy les Hadovec na helštýnském panství je r. 1487 doložen, nikoli však hrad anebo aspoň jeho hradisko nad tímto lesem (pustý hrad).

Zdá se, že hrad nebo tvrz Drahotuš na levém břehu Bečvy je zaměňován za les Drahotouch, a že jen o citovaný list z r. 1487 opírá se Scholzova domněnka o existenci dvou hradů jménem Drahotuš.

Listem, daným a psaným na Hranicích dne 21. dubna r. 1489, dal Vilém z Pernštejna les svůj dědičný blíž Hranic, jenž slove Drahotúch, za peněžitý roční plat na pastviště purgmistru, radě i vši obci města Hranic i tudíž také předměšťanům hranickým, a to v mezích a hraničích, jak ho dříve drželi a užívali Drahotušané, ale vymínil si, že lidé hraničtí, měšťané i předměšťané, mají u toho Drahotúcha oplety nějaké zdělati a toho pilni býti, aby dobytekové nemohli na škodu lidem drahotuským vycházeti, jakož se toho prve mnoho dalo. Vilém si také vymínil, že do Drahotúcha budou moci hnáti na pastvu jeho dobytek ze dvora hranického (Archiv český XVI. 329, 330).

Tuto smlouvu s Hranickými o les Drahotúch obnovil Vilém z Pernštejna r. 1500 (Volný I. 19, Archiv český XVII. 557).

Pastviště Malý Drahotúch uvádí se ještě v letech 1524 a 1535 (Volný I. 19).

Trati Malý a Velký Drahotuch jsou dosud na katastrální mapě Hranic. Malý Drahotuch zve se pole na pravém břehu Bečvy při hraničích města Drahotuš, Velký Drahotuch je role na levém břehu Bečvy až po pohoří Křivé, které se táhne po levém břehu Bečvy od Hranic až k Helštýnu (Záhorská kronika XIV. 101).

Domnívám se, že jen z této záměny lesu Drahotúcha za hrad nebo tvrz Drahotuš vznikla mylná domněnka o dvou hradech jménem Drahotuš, která se neprávem udržuje v literatuře dosud.

Vždyť ani nevíme, proč, kdy a od koho, v jakém slohu a z jakého materiálu byl vystaven tento druhý Drahotuš, neznáme jeho půdorys a rozsahu, není známo nic o jeho dalších osudech, marně pátráme po spolehlivé souvěké zprávě, která by odpověděla bezpečně na otázky, kdy a proč zanikl druhý Drahotuš na levém břehu Bečvy, a kdy a kam se podělo jeho zdivo, když byl vystaven na místě, kde nebylo komunikací.

A přece šlo o významné středisko starého panství drahotušského, rozloženého na pravém břehu Bečvy. Proč by hrad tohoto panství byl vystaven na levém břehu, na místě nesnadno dostupném, zejména přes rozvodněnou Bečvu?

Scholzova »jistá listina«, neznámá blíže po stránce časové i obsahové, a »zbylé kameny ze základů v lese«, nejsou ještě důkazem o existenci hradu v těch místech v dobách minulých. Kameny mohou býti jiného původu. Výkopy dalo by se zjistit, z jaké stavby tam zbyly.

Ani ze skutečného drahotušského hradu nad Podhořím nezachovalo se mnoho. Přece však bylo možno načrtnout aspoň přibližný jeho půdorys (Záhorská kronika XI. 2—6).

Ve světle souvěkých písemných pramenů a skutečných hmotných pozůstatků jeví se druhý hrad Drahotuš v lese na pravém břehu Bečvy jižně od města Drahotuš spíše smyšlenkou než domněnkou.

Antonín Fröhlich:

Kat a katovna v Lipníku nad Bečvou.

Město Lipník nad Bečvou mělo za starodávna právo hrdelní, mohlo totiž odsuzovati provinilce na smrt. V archivu města Lipníka chová se tak zvaná černá kniha či smolná, v níž jsou zapsány »vyznání na mukách« či »vyznání na útrpném právě«. Nejstarší zápis je z roku 1594, poslední zápis z roku 1651.¹⁾

Černá kniha obsahuje 48 zápisů, jež poskytují zajímavý pohled v soudnictví starých dob.²⁾ Zápisů o vyznáních na mukách vyprávějí často o krádežích, čeledínové kradou svým hospodářům obilí a šatstvo, dále jsou tam 2 zápisů čarodějských procesů, slušný počet zápisů o zlodějství a loupežnictví a j.

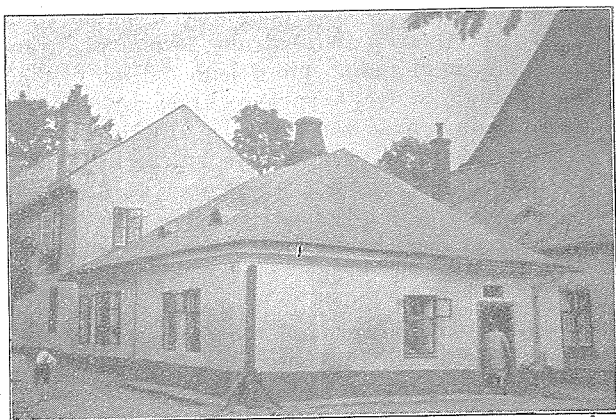
V zápisech se mluví často o mistru popravicím, či katu, jenž bydlél v Lipníku. Býval to člověk velmi opovrhovaný, beze cti, kterého se každý štítil.

O práci lipenský kat neměl nouzi, neboť popravy, mrskání, vypalování znamení čili cejchu na čele nebo na líci obstarával nejen

¹⁾ Záhorská kronika VIII, str. 74/III. (Jakub Mráček: Z archivu města Lipníka.)

²⁾ Ukázka Z. k. VIII. 107, (Čert pomocník Jakuba pastýře. Vyznání na mukách z r. 1600. Mě.)

³⁾ Dr. Ant. Glos: Ze starých i nových zápisů soudních a jiné črty kriminalistické. 1927 str. 5—14.

Rožní domek t. zv. katovna (?) v Palackého ulici.

v Lipníku, nýbrž i v okolních městech. Kat v Lipníku dostával byt a otop a 10 gr. týdně; od poraženého kusu dobytka 2 gr.

Město stál celkem přes 27 gr. ročně, kromě toho platilo město právnímu poslu na střevíce. Na tyto platy byli poddaní slušící k právu lipenskému povinni dle nařízení kardinála Dietrichštejna z roku 1623 platiti po 4 den. týdně a o suchých dnech odváděti. K právu lipenskému patřily obce panství helštýnského, některé obce panství veselského a 16 osedlých z panství lazničského. Leč z jiných panství byly některé obce připuštěny ku právu lipenskému, na př. Malhotice, Bejnov, Bezuchov, Želátovice a j. ⁴⁾— Příspěvky obcí ale často pravidelně nedocházely, z některých osad vůbec nedocházely, takže byly o tyto platy časté rozepře a následek byl, že kdož neplatil, ani k právu připuštění nebyli.

Tak k roku 1557. jest zaznamenáno, že s Týnskými jsou ustavičně rozepře o plat; Malhotičtí též neplatili a byli r. 1601 na žádost jejich pána Jana Želeckého z Počenic, když větší část dluhů zaplatili, opět k právu připuštění! Z Pavlovic a Hradčan dlužili r. 1592. za 46 let. R. 1678. jest uznáváno, že na kata platily toliko Buk, Hlínsko, Lipky, oboje Prosenice a Trnávka, takže dluhy města na právo a na kata do velkých set vzrostly, které město ze svého hraditi muselo.

Kat lipenský byl vyzdvihován (volán) též do Bočkova, Brušperka, Frenštátu, Nového Jičína, Potštátu, Příbora, Starého Jičína, Štramberka, Val. Meziríčí a Vsetína. Z těchto obcí, Vsetín vyjímaje, dostával od každé popravy 2 k. gr., od vyčišťování města 1 rýn., od zakopání nečistoty 4 gr. a na stravu za den a noc plat dle řízení zemského.

Pro kata posíláno 40 osob s psaním, žádající za propuštění; při tom mu posláno 4 jablka; poslu právnímu dáván 1 gr. (Apogr. X.

⁴⁾ J. Bađura: Lipenský okres. 1919 str. 57 — 60. Vlastivěda moravská.

420). Se Vsetínem byla r. 1619 učiněna smlouva, dle níž za popravu první osoby dostane 8 rýn., za každou následující po 1 k. gr., avšak mistr popravčí sám si stravování platiti má. Byl-li vyzdvižen k trestání metlami, dostane za první osobu 2 k. gr., za každou následující 1 k. g. Nad to dostane každoročně o vánocích kvatembrového platu 8 rýn.

Aby nepořádkům v placení na kata z obcí ku právu lipenskému slušících učiněn byl konec, vydal r. 1697 kníže Ferdinand z Dietrichštejna pragmatiku, jak na právo o kata platiti se má. (J. Bađura: Lipenský okres, str. 59.)

Císařským nařízením z r. 1727 byla v kraji olomouckém ustanovena města s právem hrdelním a obvody k nim slušící byly upraveny. Dle toho slušely k právu hrdelnímu v Lipníku město Lipník a vsi panství lipenského s Podolím, které patřilo k faře lipenské, osady panství veselského: městečko Velký Újezd, Chylec, Kozlov, Lazníčky, Lazníky, Radvanice, Ranošov s Vrchní Řikou, Staměřice, Švrčov, Veselíčko a Výkleky; osady panství dřevohostického: městečko Dřevohostice, Čechy, Domaželice, Hradčany, Nahošovice, Pavlovice, Prusinky, Turovice a část Tučina; z osad panství kapitolského slušely k Lipníku Raclavice a Sušice, celkem 1 město, 2 městečka a 48 vsí. —

O místě, kde lipenský kat bydlel, se mluví rozcházejí. Ant. Hajduk v knize: »Geschichte der Stadt Leipnik« (r. 1907, str. 100) píše: »Amtswohnung des Nemesisdieners war in dem einzeln stehenden Eckhause in der nach ihm benannten Gasse (Katova ulice, jetz Judengasse), in der Nähe des sogenannten Krinolinentores. Dále tam píše, že pronásledovani našli pod střechou obávaného domu jistou ochranu, byli však potom vyřazeni ze společnosti jako lidé bezectní. — Zločinci byli zavíráni ve vězení v radnici. Na vížce nad radnicí jest zvonek, kterým se za starých časů vyzvánělo. když vypukl požár, anebo když vedli odsouzence na popraviště. V tomto případě vyzvánělo se vlastně třemi zvonky, z nichž druhý byl nad »šerhovnou«, t. j. vězením nalézajícím se dosud v severní části radniční budovy a třetí na věžičce na rohu hostince »U modré hvězdy«, která je již stržena (v ulici 28. října). Zvonilo se od vyvedení zločince z vězení až do popravy na popravišti, které bylo za městem směrem k Hranicím. Nyní zde stojí kříž »U spravedlnosti«. Dříve se tomuto místu, kde stávala šibenice, říkalo »U šibenice«. Bylo to v poli za kapličkou, stojící do dnes osaměle proti zemskému ústavu pro hluchoněmé. Podobný názor projevil Rud. Kout ve výstavním katalogu řemeslnicko-živnostenské výstavy v Lipníku n. B. r. 1924 (str. 20) v článku »Památosti Lipníka a jeho okolí. Zajdeme-li od zvonice do ulice Palackého, uvidíme na levo špitál s nápisem z r. 1616 a potom dále v pravém pořadí domů malý domek, který jest dokola od ostatních domů oddělen uzoučkou ulicí. Jest to bývalá katovna, obydlí kata, s nímž se každý štítíl přijíti do styku. — Jan Bađura poznamenává v »Lipenském okrese« (Vlastivěda moravská r. 1919, str. 70) v poznámce, že východní část nynější ulice Štěpánčiny slula dříve K a t o v a, protože tam by-

dle kat. — Bedřich Dušek podobně píše v Turistickém průvodci Lipníkem a Helštýnem (r. 1925. str. 16), že v místech, kde končí ulice Palackého (dřívější Štěpánčina), před bývalými valy, stávala katovna.

Názory o umístění katovny se různí. Dle některých je katovnou zachovalý rožní domek při ústí Židovské ulice do Palackého ulice, jenž dosud je oddělen od sousedních domů úzkou uličkou. Staří měšťané lipenští vysvětlují však toto oddělení tím, že v domku bydleli židé a uličkou byli odděleni od sousedů-křesťanů. — Jiný názor je, že katovna a současně katův domek stál u samých hradeb napříč proti ulici Palackého, kterou uzavíral, a byl rozbourán v 19. století. — Konečně možno zde dle p. majora Floriána Zapletala odlišovat bydliště kata od místa jeho úřední činnosti, t. j. katovny. Mohl tedy být domek, všeobecně katovnou nazývaný, též mučirnou, kde obvinění byli vyslýcháni právem útrpným. Bydliště katovo mohlo pak být nedaleko vně městského opevnění, napříč proti ulici Palackého. Byl kat, člověče beze cti, v městě poslední, nejopovrženější, nebydlel ve městě, nýbrž za městem v domku osamělém, obávaném.

Rozluštění by snad přineslo důkladnější ohledání osamělého domku, přesnější lokalisace bývalé Katovy ulice a prostudování městského archivu.

Jakub Mráček, Lipník n. B.:

Selské usedlosti a obyvatelé Dolního Újezda v minulosti.

(Dokončení.)

Čís. 21. R. 1626 dosedl na ten grunt, jež dosud držel Martin Kusý, jeho syn Tomáš Kusý; grunt ceněn byl na 700 hř. R. 1671 ujal jej pak Pavel Zdražil, syn Tomáše Kusého. R. 1711 zapsán byl Martinovi Zdražilovi, synu Pavlovi, v ceně pouze 200 hř. Přidává se mu: 2 koně, pluh se železy, půl voza kutého a 2 brány. Po Martinovy pak zdědil grunt r. 1764 syn jeho Jan Zdražil, také v ceně 200 hř., z toho bratr Josef dostal 40 a sestra Marina 20 hř. Josef měl dostati ještě koně nebo 15 rýnských. R. 1777 přistoupil na tento grunt Petr Zdražil po svém otci Janu Zdražilu, ale zapsán mu byl až 1786. R. 1806 po Janu Zdražilovi zdědil grunt dle poslední vůle syn Jan Zdražil v ceně 500 zlatých. Otec mu zanechal ještě 3 koně a čtvrtého pro obdělávání výměnku pro matku, 2 kuté vozy, 4 brány, 1 pluh se železy, 1 pilu, 2 sekery rubní, 1 sekerku, 2 motyka a 2 řetěze smyční. R. 1825 zapsán byl grunt Josefovi Zdražilovi, synu předešlého, v ceně 60 zl. kon. m. R. 1833 postoupil Josef Zdražil grunt svému bratru Janovi Zdražilovi za 200 zl. kon. m., který jej r. 1840 postoupil manželům Frant. a Anně Dvořákovým v ceně 800 zl. kon. m. Tito jej prodali r. 1869 manželům

Ant. a Mariáně Dohnalovým v ceně 9000 zl. rak. m.

Čís. 22. Podle zápisu starých rejster nachází se, že r. 1626 měl tu zahradu zaplacenou Mikuláš Včerejšek za 200 hř., kterouž po otcí svém zdědil. Potom měl tu v držení Pavel Vazucha, pak syn Jakub Vazucha. Od tohoto koupil zahradu Jan Pospíšil r. 1692. Pak ji měl Pavel Šípek, od něhož ji koupil za 50 hř. r. 1711 Jura Vejkruta; přidává se rýl, motyka, kohout a slepice. Po Jurovi Vejkrutovi ujal zahradu Matěj Novák r. 1718 za s. 60 hř. Kdy a za jakých okolností ujal chalupu Jan Dvořáček, není zápisu. Po tomto ujímá chalupu syn jeho Jan Dvořáček, syn předešlého, r. 1789 za s. 95 zl. Otec ale vymínuje si »ještě do své vůle hospodařiti«. Další držitelé chalupy uvádějí se až r. 1837 manželé Josef a Magdalena Dvořákoví, kdy ji přejímají od Jana Dvořáka v ceně 200 zl. k. m. Po smrti Magdaleny je Josef Dvořák recte Dvořáček sám vlastníkem chalupy. Na základě kupní smlouvy z r. 1857 byla chalupa připsána manželům Josefovi a Anně Dvořákovým a r. 1864 na základě odstupní listiny připsáno bylo vlastnictví chalupy dceři Rosalii Dvořáčkové v ceně 2490 zl. rak. m. Tato se provdala za Frant. Keclíka, jemuž bylo r. 1865 spoluvlastnictví na chalupě připsáno. Rosalie zemřela r. 1873 a Fr. Keclík oženil se po druhé maje za manželku Antonii roz. Dvořákovou, již spoluvlastnictví chalupy bylo zapsáno.

Čís. 23. R. 1623 ujal tu zahradu po Václavovi Vozihůlkovi Jan Pečinka na s. 200 hř. Potom měl tu zahradu v držení Jura Poláček, který ji prodal Jurovi Zemanovi. Od něho ji koupil r. 1685 Martin Študent. R. 1711 ujal zahradu od Martina Študenta handlem Matěj Zapletal. R. 1746 ujal tuto zahradu po svém otci dle domluvy a učiněného kupu r. 1740 Ondřej Zapletal za hotových peněz 70 rýnsk. R. 1766 ujal tuto zahradnickou chalupu Jiřík Vejkrutík, který si vzal za manželku Marianu, dceru Ondřeje Zapletala, a ostatních 5 erbů vyplatil po 5 rýn. Jiřík Vejkrutík pak r. 1789 pustil chalupu svému synu Jakubovi v s. 100 rýn. R. 1821 zdědil pak chalupu Ignác Tillich.

Čís. 24. R. 1625 měl v držení ten grunt Jan Pilátek po Vaškovi Zuzaniku na s. 600 hř. R. 1637 ujal ten grunt Matěj Zeman na s. 500 hř. Grunt na konci války třicetileté zpustl a pak jej Jura Horák opět vystavěl; po něm dosedl na grunt jeho syn Václav Horák a od něho, svého otčima, jej zdědil zase r. 1664 Jakub Čagala, což do purkrechtní knihy poznamenáno až r. 1711, a sice v s. 200 hř. R. 1728 ujal grunt po svém otci Jakubovi Pavel Čagala a po něm r. 1764 jeho syn Frant. Čagala. R. 1781 přistoupil na tento grunt Josef Horák po svém otci Frant. Horákoví; kdy tento ujal grunt, o tom zápisu není. R. 1787 koupil pak ten grunt od Josefa Horáka Fr. Kopečný a zaplatil za něj 500 zl. Po něm zdědil grunt r. 1821 syn Bernard Kopečný v ceně 600 zl. r. m. R. 1854 zapsán byl grunt ve vlastnictví Frant. Kopečnému a jeho nevěstě Frant. Zdařilové v ceně 2120 zl. R. 1863 koupili tento grunt manželé Antonín a Anna Novákoví.

Čís. 25. R. 1625 měl tento grunt v držení Bartek Těšický po

Mackovi Kudlatym na s. 600 hř. Potom se dostal na grunt Matěj Starosta a jsa věkem sešlý pustil ten grunt Janovi Sedlatymu. »Po švejdských pádech« dosedl na grunt Ludvík Lamač a po něm r. 1671 Matouš Dovrtěl. Po tomto byl držitelem gruntu Tomáš Bezděk, kdy a jak gruntu došel, není zaznamenáno. Ke vdově po Bezděkovi přiznal se Jura Fiala r. 1709 a grunt mu byl zapsán na s. 200 hř. Po smrti Jury Fialy koupil grunt r. 1766 Josef Kopečný za 200 hř., který jej r. 1787 postoupil svému synu Frant. Kopečnému. Po něm zdělila grunt jeho dcera Mariana Kopečná r. 1814 v s. 835 zl. v. m., ale její matka měla na gruntě ještě 3 léta hospodáříti. R. 1819 koupil grunt Jakub Poledník za 1925 zl. a r. 1828 přešel kupem na Petra Hegera.

Z tab. na str. 34 roč. XV. vidíme, že r. 1609 bylo v Dol. Újezdě 35 usedlostí a r. 1700 bylo usedlostí 36. U 25 uvedl jsem držitele jednotlivých usedlostí od počátku 17. stol. až do počátku 19. stol., u některých i dále. U ostatních 11 mohou snad býti držitelé uvedeni až po důkladnějším vyšetření.

Ke konci tohoto článku uvádím ještě povinnosti poddaných k vrchnosti podle velikosti usedlostí. Žádná usedlost neměla celý lán.

Půllán odváděl vrchnosti r. 1609:

- O sv. Jiří platu 16 groší 1 denár.
- O sv. Duše za odúmrt 1 g 2½ d.
- O témž čase 24 vajec.
- O sv. Václavě platu 16 g 1 d.
- O sv. Martině za robotu Zlechovskou 12 g 1 d.
- ovsa 4 měřice, slepic 6,
- ovsa za pastvu svinskou 3 měřice a 3 slepice.
- O vánocích za hlásku 2 g 1 d.
- R. 1700 jsou povinnosti půllánu zaznamenány takto:
- O sv. Jiří domovní činže 12 krejcarů, polní činže 25 kr. 4½ haléře, ochranná činže 17 kr. 3 h.
- O sv. Duše činže odúmrtí 3 kr. 1 h., plat místo vajec 8 kr.
- O sv. Václavě domovní činže 12 kr., polní činže 25 kr. 4½ h., ochranná činže 17 kr. 3 h.
- O sv. Martině ze Zlechova 28 kr. 2 h., plat místo slepic 1 rýnský 3 kr.
- O vánocích za hlásku 5 kr., ovsu 7 měřic.
- Usedlost půldruhého čtvrti lánu dávala r. 1609 tyto platy:
- O sv. Jiří platu 12 gr. 1 d.
- O sv. Duše za odúmrt 1 gr. 2½ d.
- O témž čase 18 vajec.
- O sv. Václavě platu 12 gr. 1 d.
- O sv. Martině za robotu Zlechovskou 9 gr. 3½ d. ovsu 3 měř., slepic 4½; jeden rok 4 slepice a příští 5), ovsu za pastvu a svinskou 3 měřice a 3 slepice.
- O vánocích za hlásku 2 gr. 1 d.
- Roku 1700:
- O sv. Jiří domovní činže 9 kr., polní činže 19 kr. 3 h., ochranná činže 17 kr. 3 h.

- O sv. Duše činže odúmrtí 3 kr. 1 d., plat místo vajec 6 kr.
- O sv. Václavě domovní činže 9 kr., polní činže 19 kr. 3 h., ochranná činže 17 kr. 3 h.
- O sv. Martině z klučeniny (Rodacker züins) 9 kr. 2 h., ze Zlechova 22 kr. 3 h., plat místo slepic 52 kr. 3 h.
- O vánocích za hlásku 5 kr., ovsu 5 měřic.
- Usedlost mající ¼ lánu odváděla r. 1609:
- O sv. Jiří platu 8 gr. 1 d.
- O sv. Duše za odúmrt 1 gr. 2½ d.
- O témž čase 12 vajec.
- O sv. Václavě platu 8 gr. 1 d.
- O sv. Martině za robotu Zlechovskou 7 gr. 1 d., 2 měřice ovsu a 3 slepice, ovsu za pastvu svinskou 3 měřice a 3 slepice.
- O vánocích za hlásku 2 gr. 1 d.
- Roku 1700:
- O sv. Jiří domovní činže 6 kr., polní činže 30 kr. 4½ h., ochranná činže 17 kr. 3 h.
- O sv. Duše činže odúmrtí 3 kr. 1 h., plat místo vejce 4 kr.
- O sv. Václavě domovní činže 6 kr., polní 36 kr., ochr. 17 kr. 3 h.
- O sv. Martině plat luční 9 kr. 2 h.
- Majitel usedlosti mající jen půl ¼ lánu dával r. 1609:
- O sv. Jiří platu 6 gr. 1 d.
- O sv. Duše za odúmrt 1 gr. 2½ d.
- O témž čase 6 vajec.
- O sv. Václavě platu 6 gr. 1 d.
- O sv. Martině za robotu Zlechovskou 5 gr. 1 d.
- O témž čase za roboty podle smlouvy 28 gr., ovsu 1 měř., 1½ slepice, za pastvu svinskou 3 měř. ovsu a 3 slepice.
- R. 1700 jako majitel usedlosti mající čtvrt lánu.
- Usedlost zvaná zahradní chalupa platila 1609:
- O sv. Jiří platu 3 gr. 1 d.
- O sv. Duše za odúmrt 1 gr. 2½ d.
- O sv. Václavě platu 3 gr. 1 d.
- O sv. Martině za robotu Zlechovskou 6 gr., za pastvu svinskou 3 měř. ovsu a 3 slepice.
- Roku 1700:
- O sv. Jiří domovní činže 4 kr. 4 h., polní činže 2 kr. 2 h., ochr. činže 17 kr. 3 h.
- O sv. Duše činže odúmrtí 3 kr. 1 h., plat místo vajec 2 kr.
- O sv. Václavě domovní činže 4 kr. 4 h., polní činže 2 kr. 2 h., ochranná činže 17 kr. 3 h.
- O sv. Martině ze Zlechova 14 kr., činže luční 14 kr., plat místo slepic 21 kr.
- O vánocích za hlásku 5 kr., 3 měřice ovsu.
- Chalupník roku 1609:
- O sv. Jiří 7½ gr.
- O sv. Václavě 7½ gr.
- O sv. Martině 1 slepici.
- Roku 1700:

O sv. Jiří činže domovní 18 kr., ochranná činže 17 kr. 3 h.

O sv. Václavě podobně.

O sv. Martině plat místo slepice 7 kr.

V urbáři z r. 1700 jsou uvedeny ještě další povinnosti usedlých z Dolního Újezda. Bylo určeno každému usedlému, kolik dřeva (správněji za jakou sumu) má odebrati z panského lesa. Dále je vyznačeno, že obec má odebírat panské pivo, pálenku a ryby, vyrobiti 2 tisíce šindelů z panského dřeva pro vrchnost, zúčastniti se velikých a malých honů, lovu ryb, dřevo a proutí dovážeti k Bečvě; každý usedlík 3 klády na pilu dovéztí byl povinen, také dle potřeby dovážeti dřevo do pivovaru v Týně, podobně cihly a vápno. Robota na poli konána byla při dvoře panském v Tupci.

O těchto věcech bude pojednáno při jiné příležitosti.

Bohumír Indra, Hranice:

Náhrobní kameny bývalého farního chrámu v Hranicích.

Do vystavění nového kostela (v pol. 18. stol). uprostřed velkého náměstí, měli Hraničtí svůj farní chrám na prostranství u fary. Byl neveliký, v gotickém slohu stavěný. Jeho vnější podobu z konce 16. stol. máme zobrazenou na malém dřevorytu Willenbergrově v Paprockého »Zrcadlo markr. moravského«, tištěného 1593. Dřevoryt nachází se na titulním listě čtvrté knihy, druhý shora. Podává nám celkový pohled na Hranice asi z míst dnešní Galašovy ulice, dosud neznámý. Srovnáme-li dřevoryt s obrazem Hranic z pol. 18. stol. (Bartovský, Hranice 61), vidíme tu mnoho zajímavých změn za dvě staletí, hlavně u zámku. Všimněme si jen kostela. Na dřevorytu Willenbergrově je věž mnohem vyšší zakončená kopulí, loď chrámová krátká, ale rovněž vysoká. V 18. stol. věž je nižší, jehlanovitě zakončená, loď delší, ale nízká. Podobu tuto dostal chrám asi po válce 30leté. V 18. stol. loď nemá klenutí, nýbrž jen dřevěnou půdu, spočívající na jediném dubovém sloupě, stojícím uprostřed kostela. Po obou stranách lodi byly nad sebou dřevěné pavlače. Vzadu kůr, na kterém se scházel řád literátský ke zpěvu i v dobách, kdy chrám patřil nekatolíkům. Poslední změny daly se při chrámu r. 1671, kdy přistavěna nová kaple. - Podrobný popis chrámu s půdorysem je snad v rukopisech Galašových.

V chrámě samém i na hřbitově jej obklopujícím, bylo mnoho šlechtických náhrobků. O jich osudu po zrušení hřbitova i kostela se dovídáme ze Scholze, že »větší díl jich byl pohozen, rozprodán, neb jinak upotřeben. Čtyři byly zazděny do zdi nového hřbitova, bez historického významu a jeden je zazděn ve zdi nové školy na dvoře a byl na hrobě Jana Josefa Lariše z Nimbsdorfu (Načeslavic), jenž 13. března 1745 zemřel«. Šlechtických náhrobků bylo však mnohem více. Tak v chrámě samém byly tři náhrobní kame-

ny rytířů Švrčovských a r. 1748 byla pod schody kostela, jimiž se chodilo na věž, nalezena celá krypta rodiny Švrčovských. Bylo v ní pět mrtvol (psal jsem o tom v Záhorské kronice XI. 82). V kostele byly rovněž náhrobky celé rodiny Jana Kropáče z Nevědomí. Bartoloměj Paprocký, autor Zrcadla, některé popisuje (Zrcadlo list 158 A, B). Podle něho na náhrobku Krištofa Kropáče byl nápis »Anno Domini 1549 obiit Christophorus filius Domini Domini Ioannis Kropacz a Newiedomi et Zlin«. Na náhrobku Mikuláše Kropáče »Nicolaus obiit Anno Domini 1553«. Na hrobě Mandaleny Kropáčové »Magdalena filia Generosi Domini Ioannis Kropacz a Newiedomi, obiit Anno 1565. Feria 5. post Purificationis.¹

Na hrobě Kropáče otce bylo zajímavé Epicedium: »Magnifici et Generosi Baronis Domini Domini Joannis Cropolitii, qui ex hac vita aerumnosa discessit Anno Christi 1572. die 23. Octobris, hora 11, Aetatis suae Anno 68«. Dále na »tabuli« byl dlouhý veršovaný latinský nápis, podávající krátký nástin jeho života a výp. jeho rodiny:

Hoc tumulo Janus post ultima sata quiesco,
 Qui Baro Cropolitii stemmatis acer eram.
 Gratus eram Patriae, quae libertate vetusta
 Gaudet et omnigena quae bonitate viget.
 Non mihi divitiae deerant, non splendida Gaza
 Indigno dederas munera tanta Deus.
 Bis me conjugio laeto Deus ipse beavit,
 Et vidi lecti pignora cara mei.
 Quis Kunovicinae nescit decora inclita gentis
 Inde thoro juncta est Anna pudica meo.
 Anna mei cordis pars et sincera voluptas
 Ex te suscepta est herula grata mihi.
 Deinde mihi celebris pietate Veronica nupsit
 Quae de Leskovsko stemate nata fuit.
 Nicolaus et Bohuslaus suavisque Joanna,
 Anna et Christophorus, Magdala, Dorothea.
 O mihi perpetua gratissima nomina, vobis
 Altera nostrum auxit cara marita domum.
 Sed vos, quos dederat mihi maximus arbiter aevi,
 Eripuit subitis casibus ipse Deus.
 Hranitia pestis postquam saeviret in urbe,
 Ipse etiam subeo tristitia fata necis.
 Tristitia? quid dico? nihil triste Christo recepto,
 Quo duce defuncto coelica regna peto.
 Hic ubi percipio felicitis gaudia vitae,
 Gaudia, quae nullo sunt peritura die.
 Anna vale ante alias o jucundissima grata!
 Nunc valeat mundus, quidquid hic omnis habet!²⁾

¹⁾ Scholz str. 81 uvádí mylně rok úmrtí 1553, Bartovský nemá.

²⁾ Pilnáček uvádí rok úmrtí Kropáče otce 22. října 1571, nevím dle čeho. Nápis na hrobě Kropáče otce má též Scholz. Z epicedia, psaného elegickou formou je zřejmo, že i s Annou z Kunovic měl dítě. Dovídáme se z něj rovněž o moru v Hranicích zuřícím, na který snad jeho děti zemřely.

Paprocký zaznamenává dále rovněž úmrtí ostatních Kropáčů hranických. Veronika z Leskovce, (druhá manželka Kropáčova) zemřela 1565. Bohuslav, Dorota a Johana zemřeli 1571. — Z rodu Kropáčů zůstala jediná dcera Anna, s níž pak přešly Hranice na jejího chotě Jana z Kunovic.

V Hranicích viděl Paprocký rovněž náhrobky Kašpara Posadovského a jeho manželky Anny Pavlovské. Píše o tom list 353 B: Vzpomíná v Hranicích kámen hrobový Pana Kašpara Posadovského těmito slovy »Tuto leží urozený vladyka Pan Kašpar Posadovský z Posadova, kterýž umřel Léta Páně 1542.« Tam tolikéž leží i manželka jeho, o kteréž tato památka se činí. »Léta Páně 1558 v Pátek před nedělí Devítníkem, umřela urozená vladyka Paní Anna Pavlovská z Wydbachu, pozůstalá vdova po Panu Kašparovi Posadovským ec.« Při tom textu jsou čtyři erbové vymalování, jeden orel a nad helmou tři péra pštrosí, druhý tři péra pštrosí, třetí Pánuov z Ludanic a čtvrtý Pánuov Oderských ec.

Dále se zmiňuje, že toho času, kdy se Zrcadlem pracoval, žil syn těchto Hynek, »muž stále myslí i dobře v tomto markrabství moravském všem pánuom známý.« Tento Hynek Posadovský držel v l. 1555—1558 statek Vrchoslavice, později Otoslavice, které prodal 1590. V Hranicích držel dům, snad po rodičích, který upsal 1588 své manželce Apoloně Janaurovně ze Strachnova. Ta však jej smrtí předešla a dům zdědili jeho strýcové Adam a Jan Posadovští, kteří jej roku 1596 postoupili Janovi str. Kravařskému ze Šlevic, regentu panství hranického a ostravského. Erb Posadovských byl modrý pruh, lomený jako W, v bílém poli.

V chrámě byly jistě také náhrobky usedlé šlechty hranické. Světlíků, Šmerhovských, Laryšů a j., kteří po celé generace měli své dvory na hranickém předměstí.

Domnívám se, že také náhrobní kameny, jež byly nalezeny 1922 při bourání domu p. Peroutky na Žerotínově náměstí, pocházejí odtud. Je to náhrobní deska měšťana Matouše Daniela, oznamující, že »Léta Páně 1579 ve čtvrtek po sv. Matouši Evangelistu umřel jest slovutný měšťanin Matouš Daniel v pravé víře a tuto jest pochován«. Uložena jest v městském museu.

Druhá deska byla nalezena rozbitá, zazděná ve zdi na dvoře. Několik kusů se z ní zachránilo pro museum. Je to náhrobní deska Jana str. Žernovského a jeho manželky Lidmily, roz. z Tatumberku (?), pánu na Skaličce. Pochází z konce 16. století; Jan str. Žernovský držel Skaličku v druhé polovici 16. století. Ještě počátkem následujícího století patřil Žernovským panský dům v Hranicích.

Desky švrčovské byly použity při stavbě hostince »U slunce«, dnešního spolkového hotelu a jsou uloženy v základech. Byly jistě výborným stavebním materiálem.

Podobný byl osud všech ostatních náhrobků.

Ing. Ant. Kubík, Hranice.

Úprava Bečvy.

V listopadu 1932 konala se technicko-ekonomická kolaudace největšího vodohospodářského díla hranického okresu — úpravy Bečvy v trati od Hranického jezu po Osecký jez.

Na podniku započatém v roce 1902 bylo pracováno s některými přerušeními celkem třicet let, ačkoliv v roce 1914, těsně před vypuknutím světové války, blížil se svému ukončení. Během válečných let byly prováděny nouzové udržovací práce a teprve v roce 1920 přikročeno bylo k nutným obnovovacím a rekonstrukčním pracím ve větším rozsahu.

Úprava řeky jest provedena v souhlase s projektem na neškodný odtok středních velkých vod, to jest vod opakujících se v období asi 5letém, jichž odtokové množství bylo vyšetřeno hodnotou 470 m³/sek.: větší povodně mohou vystupovati z břehů stejně jako před úpravou, ovšem s tím rozdílem, že odolnost břehů zabráňuje podemletí, odplavení a zašterkování pozemků.

Proto se nedoporučuje obhospodaření pozemků v záplavě v okopaninách, poněvadž je tu nebezpečí, že nakypřelý povrch okopanin může býti povodní odnesen a úroda tak zničena.

Upravená a dohotovená trať od Hranického po Osecký jez je 13.901 m dlouhá, spádu 1.4‰, který přechází pod lipenským mostem ve spád 1.2‰ a klesá až na 0.6‰ nad oseckým jezem. Hloubka projektovaného koryta je 3.30 m až po ústí Jezernického potoka, odtud pak 3.40 m při šířce dna 40 m. Svahy provedeny ve sklonu 1:3 (na 1 m výšky 3 m šířky svahu).

Typy zpevnění svahů jsou jednak vegetační, jednak z tvrdé stavby. V přímých a konvexních březích použito bylo z vegetačních staveb ponorných válců, vrbových pokrytů, plůtků a drnování.

Pouze v konkávách bylo užito dlažby kamenné nebo v místech, kde se v řece vyskytovala vhodná šterko-písková směs na betonové práce, bylo použito betonových desek se zadrnovanými spárami. Ustálený a nejlépe vyhovující rozměr desek byl 50/100 cm o síle 8—10 cm, se spárami 5—6 cm, vyplněnými pýchovaným drněm. Toto zpevnění možno označiti za dobře osvědčené, poněvadž výrobní náklad jest asi poloviční, než náklad na dlažbu na sucho kladenou, a též z toho důvodu, že postupným vzrůstem drnu ve spárách zatravní se celá deskami zpevněná plocha — a přináší ještě užitek trávy.

Veškeré práce provedeny byly v režii moravského zemského výboru a dosažené jednotkové ceny prokazují účelnost a velkou úsporu na stavebním nákladu.

V době od počátku stavby do konce roku 1914 obnášela režie i s veškerými správními výlohami 19% stavebního nákladu, přičemž nebyla uvažována zásoba stavebních hmot a cena inventáře. Průkopy byly provedeny za 0.975 k/m³, vyklizení říčiště za

1.08 k/m³, ponorný válec za 5.70 k/m³.

Sociální dávky a pojištění obnášelo v téže době 1.93% stavebního nákladu a 1.86% celkového nákladu i se správnými výlohami. Od počátku staveb do konce roku 1914 bylo vydáno 1.796.000 K.

V období poválečném stouply režijní výlohy následkem přerušované stavební činnosti na 23.8%, sociální dávky zvýšeny na 4.23% stavebního nákladu.

Jednotkové ceny za zemní práce při vyklizení řečiště 9.3 Kč za m³ bez ohledu na zdvih a vzdálenost rozvozu, odkopávka břehu přišla na 12.30 Kč/m³ oproti podnikatelským cenám za stejných okolností asi 18 Kč.

Náklad kolaudovaných prací obnášel i se správnými výlohami celkem 7.689.826 Kč

Náklad nouzových prací vyvolaných povodní z roku 1919 obnášel 421.531 Kč

takže celkový stavební náklad byl 8.111.357 Kč

Z úpravních prací bylo provedeno celkem: a) průkopů 294.970 m³, b) vyklizení řečiště 358.602 m³, c) odkopávky břehu 177.407 m³, d) dlažby na sucho 17.761 m², dlažby na maltu 3560 m², betonování svahů 20.220 m², záhozu kamenného 26.101 m³, e) ponorných válců 49.155 m², f) plátek 5138 m² g) pokrývání břehů: pokrytu 105.623 m², drnování 141.726 m², g) příček: lřadých 6500 m, 2řadých 3899 m, 3řadých 1394 m a 4řadých 54 m.

K tomu bylo použito: lesních hatí 203.716 kusů, vrbových hatí 76.613 kusů, vrbových sazenic 2.280.700 kusů, kůlů 309.819 kusů v úhrnné délce 452.014 m, lomového kamene 31.447 m³, železné armatury 12.012 kg, pilotových botek 6588 kg, drátu 48.160 kg, pletiva 2976 kg. Lešení: sudů 104, pražců 2095, fošen 5609 a dlouhého dřeva 3715 m, cementu 749.704 kg, travního semene 2290 kg, cementových rour 288 kusů.

Záplavné území v této trati měřilo před úpravou okrouhle 963 ha, z čehož na veřejný statek, totiž řečiště Bečvy, připadá 55.5 ha, takže za povodní, opětuujících se v pětileté periodě, může ještě býti zaplavováno asi 908 ha pozemků.

Povodně toho druhu a velikosti, jež by mohly zaplaviti takovou plochu, opětují se dle záznamu hydrografického úřadu v periodě 50leté.

Rudolf Kout, Lipník n. B.:

Slovník lipenského nářečí.

(Pokračování.)

Kušček (kóšček), kousek, kousiček (všeob.).

Kutálka, lesní trať u Týna.

Kuť, kovati, kouti; kovář kuje, okul koňa — kuň je dobře okutý — kutí, kování (též na dveřích, oknech).

Kužilek, kuželka.

Kvačka, tuřín, vodnice (všeob.).

Květula, pojmenování krávy.

Kvítko (vyslovováno skoro jako křítko), květina (všeob.); děcka trhají kvítka.

Kvočka, kvočna.

Kyselkavý, nakyslý (všeob.).

Kyška, ssedlé mléko (všeob.) — mlíko zkyščelo (zkyslo, ssedlo se).

Labuď, labudě, labuť, labutě.

Laciňý, má 2. stupeň laciňší.

Láky, louže, rozlitá voda po podlaze (Týn: dé pozor, naděláš samých láků).

Lapěť, čučeti; nachladil se a včil mosí lapět celý týdeň doma.

Laska, lasička, kolčava.

Laštůvka, laštovka.

Lata, 1. záplata, 2. ničema.

Látat, lácu, záplatovati, spravovati (všeob.); zalátané gatě.

Laterňa, lucerna (všeob.).

Látka, hliněný hrnec na mléko (Týn).

Lávka, značí nejen lávku, nýbrž i lavici — lavečka, lavička.

Lebeň, lebka, hlava, palice; dostal po lebeni — ten má v lebeni (= je chytrý).

Lebo, nebo.

Leda, spíše, naopak; to nevysýchá, leda mokrá (české leda vyjadřuje se slovem c h y b a).

Ledajak, všelijak; živí se ledajak.

Ledek, kamenec (kterého používají na př. holiči na zastavování krve).

Ledovica, náledí (srovnej Hladko a Náledek).

Ledovňa, lednice; zima jak v ledovni.

Lěfký, lehký, 2. stupeň levnější; to ide levnější (lehčeji).

Legát, židle, stolice (všeob.).

Lelík, culík, cop (všeob.).

Leluja, lilie, též kosatec.

Lepačka, plácačka — lepnút keho, plácnouti koho.

Lepetať, třepetati; fták lepetal křídla.

Lesi, jestli.

Libný, libivý (Sobišky).

Líčiť, bíliti (všeob. o domech; nově olíčený domek.

Limou, citron (všeob.).

Lipenský, Lipeňák, od jména města Lipník (obecní les i německy byl jmenován Wald Lipensky).

Lískáč, lískový keř, líska.

Lískať, dokonavé lísknut' nebo líščit', mlátiti (holí i rukou), uhoditi, dáti facku; nalískal mu — já tě líščím.

Lízť, má obecně užívané interativum lozít; on lozí pořáď po stro-moch.

Lucerka, vojtěška (všeob.).

Lučani, obyvatelé Loučky.

Lukše, nudle (všeob.); lukšová polívka.
 Lulek, rulík — lulkář, sběratel rulíku pro lékárny.
 Luskáč, netýkavka (Týn).
 Lušeň, líšeň.
 Lůžko, postel (všeob.).
 Lysena, pojmenování krávy s lysinou.
 Lyska, lysina; pes s bílou lyskou na čele.
 Lyžička, lžička.
 Macať, makati; pod' sem, já tě omacám.
 Máčka, omáčka (všeob.).
 Májíček, pampeliška (všeob.), vedle toho říká se též pampelich.
 Málit se, ubývati; dnes se všechno málí.
 Maltazna, držka (Týn); ten má tu maltaznu nevycválanó.
 Maměnka, maminka.
 Mandák, levák, kdo dělá vše levou rukou (Týn).
 Mangla, zednická nádoba na maltu.
 Maráň, špatná, stará houba (Týn); přinesl samé maráně.
 Marhula, meruňka (všeob.).
 Maryša, káča (s níž si děti na jaře hrají šlehačce ji bičem, všeob.).
 Mašík, mašík, mašíček! volání na vepře (česky: kašík, kašík).
 Mašina, valcha (všeob.); pere na mašině.
 Mateřít, hnisati (Dolní Újezd); rána v hlavě mu začala mateřit.
 Matěra, místo maděra (Týn); rozbil to na matěru.
 Medál, čmelák, medák.
 Medůvka, 1. druh hrušky, 2. plícník (Týn).
 Medvěd, medvěďa, medvěd, medvěda.

(Pokračování.)

Florian Zapletal:

Páni na Všechovicích v letech 1431 až 1526.

Po Janu Jiskrovi z Brandýsa a ze Všechovic, jehož jméno spojují se Všechovicemi (»drží zboží ve Všechovicích«) souvškové prameny r. 1431, 1437 a 1438, seděl na Všechovicích Jan z Volfenberka (Záhorská kronika XIV, 97—100).

Eliška z Tvorkova pohnala r. 1446 u zemského práva v Olomouci Jana z Volfenberka seděním na Všechovicích, že jí pobral její na Fulnece (P. III. 543).

Téhož roku 1446 přijal Tervard z Domaželic u Dřevohostic Zicha z Volfenberka a ze Seloutek u Plumlova a Jana bratra jeho rovněž z Volfenberka a ze Všechovic a jejich dědice ve vsi Domaželicích na spolek (DO. X. 419).

R. 1447 pohnal Hynek z Rokytnice u Přerova u zemského soudu v Olomouci Jana z Volfenberka a ze Všechovic z 55 kop grošů dobrých (P. III. 601).

R. 1460 uvádí se Jan z Volfberka a ze Všechovic už jako ne-

božtík (P. IV. 305).

Jak řečeno, byl Janovým bratrem Zich z Volfberka a Želitek neboli Seloutek u Plumlova (P. III. 555), který držel se svými bratřími Seloutky od r. 1437 (DO. X. 276).

R. 1447 byl Zich komorníkem práva menšího zemského v kraji olomouckém neboli camerarius minoris czude (P. III. 577).

R. 1448 byl ještě živ (DO. X. 830).

R. 1466 uvádí se jako nebožtík (P. IV. 512).

Zichův a Janův otec jmenoval se Václav, jejich matka Eliška. R. 1418 byla už vdovou (DO. IX. 182). Eliščin bratr Tervard psal se z Domaželic u Dřevohostic. Byl tedy strýcem Zicha z Volfberka a ze Seloutek a Jana rovněž z Volfberka a ze Všechovic.

R. 1460 byl už na Všechovicích pánem Václav z Baště. Toho roku pohnal u zemského práva v Olomouci Václav z Baště a ze Všechovic Petra ze Symře u Lipníka, že slíbil sirotčí peníze na jeho dědině v Hradčanech položit a že toho neučinil (P. IV. 327, 328).

O totéž pohnal také Vaňka z Racova (P. IV. 328). A poručníkem obou pňhonů učinil Jindřicha z Vitbachu a z Pavlovic u Přerova.

Václav z Baště a ze Všechovic nazývá Hradčany severně od Dřevohostic svou dědinou. Racov je uváděn jako pustá ves a dvůr už r. 1460 (P. IV. 322, 514). Ležel u Blazic na Dřevohosticku (Peck 167).

Statečný rytíř pan Václav z Baště a ze Všechovic přivěsil svou pečť k listu, danému a psanému v Lipnici v sobotu před sv. Antonínem r. 1462, jímž vyznal Jindřich Mojek z Vitbachu a z Pavlovic u Přerova, pán pavlovský, že poddaným svým ve vsích Pavlovicích a v Prusinkách pustil všechny odmrti a poddaným svým v Pavlovicích prodal za sto zlatých dobrých červených uherských na zlatě pastviska, zvaná Lhota ves pustá (Peck 210, 211, LSA. II. čís. 500).

R. 1464 pohnal Jan Morava z Brna u olomouckého práva Václava Barského ze Všechovic ze 44 zlatých uherských červených dobrých, jakož půjčil panu Jiskrovi (z Brandýsa) peněz drobných za 44 zlaté, těch v zlatě dáti, toho Václav ze Všechovic neučinil (P. IV. 449).

Mezi Janem Moravou z Brna a Václavem Barským našli hejtman a páni teprve r. 1466: poněvadž Václav Barský jen ve čtyřech zlatých se Janovi Moravovi poznal, abv jemu je plnil (P. IV. 460). Hejtmanem markrabství Moravského byl tehdy kníže Viktorin z Poděbrad, syn krále Jiřího.

Dne 21. ledna r. 1464 potvrdil biskup Tas v Olomouci rytíři Václavu z Baště a jeho dědicům léno, totiž tvrz (propugnaculum) a ves Všechovice a vsi Provodovice a Komárné, které mu do té doby nebylo uděleno podle manských zvyklostí, a Václav z Baště toto léno přijal. Byli při tom Beneš starší, otec biskupa Tasa, a Benešův syn Jindřich z Boskovic odjinud z Černé Hory, vlastní bratr biskupův (Lechner I. 83, 115).

Dne 16. září r. 1464 byl rytíř (miles) Václav z Baště na Všecho-

vicích s biskupem Tasem při udílení lén v Brně (Lechner I. 115), rovněž 18. května r. 1465 (I. 84), 3. června a 11. července téhož roku v Olomouci (I. 84), 2. prosince na biskupském hradě ve Vyškově (I. 85), dne 13. ledna r. 1466 v Olomouci (I. 116) a dne 4. července téhož roku v Brně (I. 85, 86).

V sobotu po Nanebevstoupení Páně r. 1466 pohnal u zemského práva v Olomouci Jindřich Mojek z Pavlovic u Přerova Václava z Baště a ze Všechovic pro dluh 40 hřiven grošů dobrých bez dvou a poručníka učinil Jana z Ludanic a z Rokytnice u Přerova (P. IV. 506).

Dne 26. dubna r. 1467 byl rytíř Václav Baště ze Všechovic s biskupem Tasem na Hukvaldech (Lechner I. 109).

Statečný rytíř pan Václav z Baště a ze Všechovic, man biskupa a kostela olomouckého, byl při tom, když olomoucký biskup Tas z Boskovic známo učinil listem, daným a psaným na Hukvaldech v úterý hodou sv. Ducha r. 1467, že přišel před něho Jan Kremnica, fojt biskupa a kostela olomouckého ze vsi Fryčovic, k zámku (hradu) biskupskému Hukvaldům příslušející, a spravil ho, kterak otec jeho Martin Hradiský dobré paměti fojství to koupil od Talafúsa, kterýž tato minulá válečná leta zámku (hradu) Hukvaldův i se zbožím tím od kostela olomouckého mnoho let odeslých v držení byl rukou mocnou a zápisy císaře Zikmunda, i prosil biskupa Tasa fojt Jan Kremnica, aby jemu, jeho erbům i budoucím toho fojství skrze Martina otce jeho koupeného se všemi svobodami, právy a důchody dopřál, znovu dal a potvrdil, což biskup Tas také učinil (LSA. II. čís. 497). Uvedený Talafús byl slavný válečník Jan Talafús z Ostrova, zeť Jana Čapka ze Sán, po kterém držel Hukvaldy do r. 1465 (Záhorská kronika XIV. 43, 44).

Potom se setkáváme v pramenech s Václavem z Baště až v době, kdy uherský král Matyáš zvaný Korvín držel Moravu mocí.

Dne 7. prosince r. 1472 byl rytíř (miles) Václav z Baště a ze Všechovic s biskupem Tasem při udílení lén na hradě Vyškově (Lechner I. 87), r. 1475 v Olomouci (I. 89).

Pan Václav z Baště učinil r. 1475 u zemského práva v Olomouci odpor proti údajům Jana Šelnberka o jeho rodu (P. V. 22).

Václav z Baště a ze Všechovic je uveden jako svědek na listu, daném na tvrzi Štolbachu u Horní Moštěnice jižně od Přerova ve čtvrtek v den povýšení sv. Kříže (1 4. září) r. 1475, jímž Ctibor z Ledské postoupil Vilémovi z Pernšteina a na Helfenšteine listy krále Jiřího a Albrechta z Postupic, nejvyššího komorníka práva zemského v Olomouci, na ves Vyškovice (dnešní Býškovice) západně od Všechovic (AČ. VI. 510, XVI. 169, 182, 192).

Dne 26. června r. 1476 byl Václav z Baště s biskupem Tasem na Jičíně, kde tehdy zemřel Tasův bratr Jindřich, který měl za manželku Kunku z Cimburka a z Jičína, dědičku jičínského zboží (Lechner I. 110).

Dne 25. července téhož roku byl s biskupem v Kelči (I. 117), dne 3. března r. 1479 ve Vyškově (I. 117).

Po svátku apoštolů Petra a Pavla r. 1481 byl rytíř Václav z Baš-

tě a Všechovic v Olomouci, kde se tehdy jednalo o prodeji hradu Štramberka a štramberského manského zboží Benešovi z Hustopeč nad Bečvou (Lechner I. 117, 118), jenž se potom psal Beneš z Hustopeč a na Štramberce (P. VI. 321) nebo Beneš Štramberský (P. V. 237). Ze by se byl Beneš psal z Hustopeč a ze Švamberka, je omyl (P. VI. 289). Také se nepsal na Štermberce, nýbrž ze Štramberka (AČ. XVI. 333, 371, 379).

Roku 1481 byl Václav z Baště při udílení léna na polovinu vsi Horní Moštěnice u Přerova (Lechner I. 90).

Rytíř Václav z Baště podepsal a přivěsil svou pečeť (dosud zachovanou) k listu, danému a psanému v Olomouci na sněmu obecném hlavním dne 6. ledna r. 1481 o míru, uzavřeném ve Vídni mezi císařem Fridrichem a knížetstvím Rakouským a zemí Moravskou (AČ. XVI. 223).

Mikuláš z Ročic pohnal r. 1481 u zemského práva v Olomouci Václava z Bašty a Všechovic ze sedmi set zlatých dobrých uherských (P. VI. 134).

R. 1484 stal se nález mezi Hanušem z Ročic a panem Václavem z Baště (P. V. 92).

Rytíř Václav z Baště přivěsil svou pečeť k listu krále Matyáše Korvína, danému v Budíně 24. června r. 1484 o pokoji, řádu a jednotě v zemi Moravské (AČ. V. 414).

Na Všechovicích ve čtvrtek před přenesením sv. Ludmily (4. listopadu) r. 1484 dal a napsal Václav z Baště a na Všechovicích na žádost Dobeše a Beneše, bratří vlastních z Boskovic a z Černé Hory, památný list o držitelích Kelče od r. 1468 do dne napsání listu (více o něm v pojednání »Kelč a okolí za krále Matyáše Korvína«).

Statečný rytíř pan Václav z Baště a ze Všechovic přivěsil svou pečeť k smlouvě a k listu, danému a psanému na Helštýně v neděli v den sv. Jiří (23. dubna) r. 1486 a jednajícímu o prodeji vsi Újezdu Velikého s jeho vším příslušenstvím na Lipensku Vilémovi z Pernštejna se strany Pavla Sukovského ze Sukovic (AČ. XVI. 290).

Pan Baštský byl r. 1486 v Brně určen za rozhodčího ve sporu, vedeném u zemského práva (P. V. 146).

Václav z Baště a Všechovic přivěsil svou pečeť k smlouvě aneb srovnání, uzavřenému mezi stavy moravskými v Brně dne 28. října r. 1486 o kupování statků zemských od měšťanův a domů městských od pánů a rytířstva (AČ. V. 429).

Listem, daným na Rokytnici u Přerova v pondělí před sv. Vitem (12. června) r. 1486, postoupil panoš Pavel Sukovský ze Sukovic Vilémovi a Vratislavovi bratřím z Pernšteina dlužní zápis Petra hraběte od sv. Jiří a z Pezinku a na Jičíně na 600 zlatých uherských a svědčil při tom mezi jinými také Václav z Baště a na Všechovicích (AČ. VI. 518, XVI. 292).

Z rozkázání páně hejtmanova (Ctibora Tovačovského z Cimburka) a pánů stala se na sjezdu v Prostějově r. 1488 skrz pana Hynka z Ludanic a pana Jana ze Žerotína a statečného rytíře pana Václava z Baště a slovného panoše Bohuslava z Kokoř smlouva mezi

Janem z Nemotic s jedné a Arnoštem Kuzelem a Janem z Kralic se strany druhé (P. V. 170).

Václav z Baště a na Všechovicích byl r. 1492 už mrtev, neboť toho roku byl pohnán u zemského práva v Olomouci Albrecht Bařský ze Všechovic ze sedmi set zlatých dobrých uherských, přičemž se dokládá, že drží statek otce svého (P. VI. 331).

Tento Albrecht z Baště a na Všechovicích byl synem Václava, stejně jeho bratr Burjan (P. VI. 290, 341).

Třetím synem Václava z Baště a na Všechovicích byl Jeroným aneb Jarolím.

Burian z Baště a na Všechovicích uvádí se r. 1498 (AČ VI. 537).

Svrchovaně zajímavý je list, psaný a daný na Všechovicích roku 1507 v neděli po sv. Václavě (3. října). Toho dne byli slyšáni šedesáti- a sedmdesátiletí svědkové pod závazkem přísahy o při a o hory mezi Podolím a Kateřinicemi a to mezi panem Janem z Kunštátu a na Rožnově, pánem Rožnova a Vsetína a vladýkou Hynkem z Tanfaldu, pánem Podolí, Pánkova a Stanišova. Svědky vyslyšali na Všechovicích Kuneš z Kunčic a na Těšicích a Burian z Baště na Všechovicích. Šlo o hranice (meze) mezi panstvím podolským východně od Podhradní Lhoty pod Šaumburkem a mezi panstvím vsetínským. Při tom je uvedeno místo, jak se tři meze scházejí z Šumborska, Vsetínska a Podolska, dále ves Ozničná (dnešní Oznice), Palův kříž, Příbkova, Mezný potok, Ščavný potok, Rudikovské humence, ves Kateřinice, Červené blato. K svému nálezu v této při přitiskli Kuneš z Kunčic a na Těšicích a Burian z Baště na Všechovicích své vlastní pečeti (AČ. XVII. 87, 88).

V listě uvedeném Šumborsko je panství, náležící k hradu Šumburku nad Podhradní Lhotou, jak je správně uvedeno v rejstříku místních jmen (AČ. XVII. 610). Hrad Šumburk nedohrál svou úlohu r. 1451. Za krále Matyáše Korvína byl obnoven, což v XV. věku nebylo neobvyklým zjevem, neboť v landfridu, daném na zemském sněmu v Brně dne 4. března r. 1434, tedy v době husitských válek, čteme: »Item kteříž hradové neb tvrže, ješto dřeve pro zlé věci jsú zbořeni, a nyní v těchto válkách zase ustaveni, a také což jest nových hraduov uděláno, ješto dřeve nebyly: ty má každý, ktož je drží, zasě zbořiti, a ktož by proti tomu byl, k tomu má učiněno býti jako k neposlušnému, ješto by tento landfryd udržeti nechtěl« (AČ. X. 253). Ještě r. 1491 je uveden hrad Šumburk jako castrum Schonberg. Po druhé a definitivně byl hrad Šumburk zbořen po smrti svého zástavního držitele Beneše z Boskovic a z Černé hory, který zemřel dne 10. srpna r. 1507.

Po tomto zjištění nabývá nové tvárnosti spor o tesaný kamenný architektonický detail z hradu Šaumburku, který je nyní uložen v museu arcibiskupského zámku v Kroměříži. Detail mohl býti vytvořen v rané renesanci, v době, kdy Kelč a Šaumburk drželi bratři Dobeš a Beneš z Boskovic a z Černé hory (před rokem 1507). V tom případě by náležel detail ku vzácným prvním projevům renesance na Moravě, jakým je:

1. Zámecký portál z pískovce v Tovačově, vytvořený r. 1492

bravurně od italského mistra nákladem Ctibora Tovačovského z Cimburka, tehdejšího zemského hejtmána markrabství Moravského (turris, que vocatur Formosa),

2. zámecký portál z pískovce v Moravské Třebové, postavený téhož roku 1492 od domácího mistra podle grafické předlohy nákladem Ladislava z Boskovic a z Černé hory, a

3. překrásné dva okrouhlé portréty Ladislava z Boskovic a jeho ženy Magdaleny z Dubé a Lipého, vykouzlené z bílého mramoru v reliefu r. 1495 od mistra z Florencie (s českými nápisy).

K této otázce ještě se vrátím svého času.

V listu z r. 1507 uvedené vsi Podolí, Ozničná (dnes Oznice) a Kateřinice ležely východně od šumburského panství, které se stýkalo tehdy s panstvím podolským a vsetínským (k němu patřily Kateřinice).

Vsi Oznice, Polomsko, Kateřinice (Katherzinko) a Hodoňovice (Hodonawsko) uvádějí se dne 14. února r. 1376 (Codex Moraviae XI. 558). Tehdy byly ještě osídleny. Ale opustly potom za krvavých vnitřních rozbrojů, které hubily zemi Moravskou v letech 1366 až 1404.

Vsi Polom, Kateřinice a Hodoňovice uvádějí se r. 1390 již jako pusté (villae desertae).

Listem, daným a psaným na hradě Šaumburku (in castro Schaunburg) dne 8. srpna r. 1390, prodal Jindřich a jeho syn Ješek z Arnoltovic olomouckému biskupu Mikulášovi tři pusté vsi, totiž Polom, Kateřinice a Hodoňovice, v kraji kelečském ležící, tres villas desertas, videlicet Polam, Katheindorf et Hodonawicz in districtu Gelezensi constitutas. List zpečetil i Vojtěch z Malhotic (Codex Moraviae XI. 529, 530).

V těchto soudobých dokladech je zajímavé, že ves Polom, která ležela pod hradem Šaumburkem na výšce 555 m, zvané dosud Polomsko, je uvedena r. 1376, kdy byla ještě osídlena, jako Polomsko, a r. 1390, kdy již opustla, je zvána Polom (villa deserta Polam).

Kateřinice byly později znovu osazeny, jak je patrné z listu z roku 1507.

Je-li vladýka Hynek z Tanfaldu r. 1507 zván pánem Podolím, Pánkově a Stanišové. lze mít za to, že tehdy ještě stály vsi Pánkov a Stanišov, které se uvádějí r. 1429 jako vsi k faře kelečské příslušné (ČMM. XXXVI. 398), a že ležely obě v blízkosti dnešního Podolí, o čemž svědčí dosud názvy tamních polních a lesních trať (Vlastivěda moravská, Valaško-meziríčský okres 447).

Bude úkolem dalšího badání, aby lokalisovalo i ostatní místní a pomístní názvy, uvedené v dokumentu z r. 1507. Také v jiném směru obsahuje toto slyšení svědků o panství vsetínském a podolském řadu závažných detailů.

V neděli po sv. Bonifáci r. 1508 byli na Kroměříži u Stanislava biskupa olom. vladýkové Hynek z Kunčic na Těšicích a Burjan z Baště na Všechovicích, manové biskupa a kostela olomouckého (LSA. I. čís. 268).

Na Hranicích r. 1519 v den sv. Stanislava stala se mezi panem

Janem z Pernštejna a na Tovačově a vladkou Burjanem z Baště a na Všechevicích smlouva taková. Lidem pana Jana z Újezda Vysokého u Všechevic (nynějšího Horního Újezda) puštěno Lhotsko, aby na něm mohli pásti bez překážky Buriana i potomků jeho pánů všechevicích. A za to Jan z Pernštejna a ti jeho lidé z Újezda Vysokého měli Burianovi i budoucím potomkům jeho pustiti vodu k potřebě jeho přes pastvisko své, kteréž nad těmi rybníky mají, kdykoli toho potřeba bude. A Burian i budoucí jeho potomci se mají postarati, aby se Újezdským vyléváním vody z té struhy, kterouž by Burian vedl na ty rybníky, škoda nedála v těch jejich pastviskách. Burian i potomci jeho mají také Újezdským přes tu struhu cestu opravovati, aby mohli po ní volně jeti. Za pasení na Lhotsku měli Újezdští Burjanovi i potomkům jeho den dělati pěší robotu. Nemají však pásti do dvou let ve dvouletých sečích v lesích na Lhotsku. K smlouvě přivěsili oba své vlastní pečeti (LSA. I. čís. 277).

Vladyka Burian Barský z Baště a na Všechevicích přivěsil svou dosud zachovanou pečeť k listu, danému a psanému v Olomouci ve čtvrtek před sv. Vítem (dne 14. června) r. 1526, jímž Jan a Půta, bratří vlastní z Ludanic, zřekli se svých práv na ves Chropyni, půl Záříčí a Plešovce u Kroměříže pro bratra svého Václava z Ludanic (LSA. III. čís. 33).

Podle stavovského sněmovního usnesení v Brně dne 23. září r. 1526 měl rytíř Burian Barský chovati dva koně pro potřebu zemskou proti Turkům, kteří toho roku vtrhli vojensky do Uher a krále Ludvíka s jeho vojskem na hlavu porazili v bitvě u Mohače, při čemž král s velikým počtem pánů a dobrých lidí duchovních i světských zahynul (AČ. XI. 362).

Za několik roků nato sedí už na Všechevicích rod Kunčických z Kunčic. V sobotu před sv. Matoušem evangelistou (dne 18. září) r. 1535 stala se mezi Janem z Pernštejna a Janem Kunčickým z Kunčic smlouva o prodej severně položené vsi Skaličky na manství kostela olomouckého (AČ. XX. 386). Jan z Pernštejna prodal a v desky zemské zapsati dal ves Skaličku a Rusko (dnešní Rouské) r. 1547 Dobcovi Vranovskému z Doubravice (AČ. XX. 515). Vladyka Jaroš Kunčický z Kunčic a na Všechevicích, man biskupa Jana, uvádí se r. 1557 (LSA. II. čís. 587).

Burianův bratr Albrecht seděl na Šišmě a Hradčanech severně od Dřevohostic. Jako rytíř Albrecht z Baště je uveden v listu krále Vladislava II. z 1. prosince r. 1492, v němž král potvrzuje úmluvu mezi pány a rytíři o místa při zemském soudu markrabství moravského rytířům přiznaná (AČ. X. 310).

Pan Albrecht z Baště uvádí se v listu, psaném a daném v Lipníku dne 25. dubna r. 1500, jímž purkmistr a rada města Lipníka dali dvůr v Prusích, příslušející k záduší lipenskému do špitále, obci pruské pod plat (AČ. XVI. 546, LSA. II. čís. 401).

Vladyka Albrecht z Baště a na Hradčanech přivěsil svou dosud zachovanou pečeť k listu, danému a psanému na Tovačově v pon-

dělí před sv. Marií Magdalenou (19. července) r. 1501, jímž Jan Císař z Hlínika dal správní list na ves Vlkoš u Přerova panu Hynkovi z Ludanic a na Rokytnici (LSA. III. čís. 46). Hradčany držel Albrecht po svém otci.

Jako Albrecht z Baště a na Šišmě uvádí se r. 1512 (AČ. VI. 544). Šišmu (byla tam tvrz) koupil Albrecht r. 1504 (Volný I. 72).

Rytíř Albrecht z Baště a na Šišmě byl z těch, kteří dne 26. listopadu r. 1516 rovnali nesnáze mezi Janem z Pernštejna na Tovačově, hejtmanem markrabství moravského, a panem Jindřichem z Lomnice a na Meziříčí (AČ. XVII. 238).

Rytíř Albrecht z Baště přivěsil svou pečeť na landfryd, daný v Olomouci ve středu po božím křtění r. 1516 (AČ. XI. 286).

Svou pečeť přivěsil vladyka Albrecht z Baště k smlouvě Jana z Pernštejna a na Tovačově, hejtmana markrabství Moravského, s knězem Jakubem z Modřic, kanovníkem kostela sv. Petra v Brně, o ves pustou Borovsko s jejím příslušenstvím, dané a psané dne 26. října r. 1517 (AČ. XVII. 250).

R. 1519 byl Albrecht už mrtev, neboť toho roku oznámil Jeronym z Baště před hejtmanem a pány markrabství Moravského, kterak od Albrechta z Baště, bratra svého, koupil ves Žákovice (severně od Bystřice pod Hostýnem) s jejím příslušenstvím, ji zaplatil a v tu ves se uvázal, že však Albrecht Barský umřel dříve, než jemu list správní udělal a v desky vložil. Páni dali naučení, že Jeronym při tom kupu zůstatí má, poněvadž jest věc vědomá, že Jeronym ves Žákovice od Albrechta koupil, a když sirotci (po Albrechtovi) k letům přijdou, mají jemu tu ves v desky vložiti (AČ. XI. 317). Žákovice koupil Albrecht r. 1500 (Volný I. 73).

Vladyky Albrechta z Baště je vzpomínáno ještě r. 1543 a to v souvislosti se smlouvou, která se kdysi stala vladyky Václavem Pavlovským z Witbachu, Arklebem Prusinovským z Vickova, Albrechtem z Baště a Vilémem z Vickova mezi Vilémem z Pernštejna a na Helfenštejně, nejvyšším hofmistrem království Českého a mezi měšťany přerovskými a vsí obcí přerovskou o mýto a mostně v Přerově (AČ. XX. 467).

Burianův a Albrechtův bratr Jarolím uvádí se v r. 1507 dne 11. července. Vladyka Jerolím z Baště přiložil svou pečeť k listu, danému a psanému uvedeného dne a roku v Přerově, jímž Jiřík Leštenský z Předmostí prodal dvůr svůj vlastní, ležící za kostelem v Předmostí, svobodný, dědičný a žádnému nezávadný, Vilémovi z Pernštejna na Helfenštejně, nejvyššímu hofmistru království Českého, za půl druhého sta hřiven a za třicet hřiven (AČ. XVII. 86).

Od svého bratra Albrechta koupil Jeronym z Baště ves Žákovice severně od Bystřice pod Hostýnem, jak je patrné z panského naučení v Brně r. 1519 (AČ. XI. 317).

R. 1520 byl v Pavlovicích u Přerova farářem Jan, který pohnal Jeronyma z Baště o zadržený desátek ze dvora v Šišmě (Volný, KTO. V. 192).

Téhož roku 1520 koupil Jeronym tvrz a ves Mrlínek s dvorem severně od Bystřice pod Hostýnem (Volný I. 67).

Jeronym Barský z Barště byl dne 18. srpna r. 1521 na Majetíně u Olomouce rukojmím při prodeji tvrze Majetína se dvorem a se vsí Majetínem a Bolelicem Janovi z Pernšteina (AČ. XX. 309).

Mimo Šišmu, Žakovice a Mrlinek držel Jeronym z Baště r. 1523 ještě Hradčany, Nahošovice a pustou ves Lhotu Houserovu s dvorem u Bystřice pod Hostýnem (Volný I, 72, ČMM. XIX. 254).

Vladyka Jarolím Barský z Baště a na Šišmě přivěsil s bratrem svým Burianem Barským z Baště a na Všechevicích svou dosud zachovanou pečeť k listu, danému a psanému v Olomouci dne 14. června r. 1526, jímž Jan a Půta, bratři vlastní z Ludanic, postoupili správní list na ves Chropyni, půl Záříčí a Plešovec u Kroměříže svému bratru Václavovi (LSA. III. čís. 33). Jarolím držel Šišmu po svém bratru Albrechtovi.

Podle sněmovního usnesení v Brně dne 23. září r. 1526 měl rytíř Jarolím Barský chovati pro potřebu zemskou proti Turkům tři koně (AČ. XI, 362).

Jarolím z Baště a Šišmy zemřel v den před Nanebevzetím Panny Marie r. 1538 a byl pochován v kostele v Pavlovicích u Přerova, kde byl jeho náhrobní kámen ještě r. 1806 (Volný, KTO. V. 192).

Z k r a t k y :

AČ.: Archiv český.

ČMM.: Časopis Matice moravské.

DO.: Zemské desky olomoucké.

Lechner: Belehnungs- und Lehensgerichtsbücher (Brno 1902).

LSA.: Listinář Selského archivu (tři díly).

P.: Knihy púhonné a nálezové.

Peck: Okresní hejtmanství holešovské (r. 1892).

Volný I.: Die Markgrafschaft Mähren, Přerovský kraj.

Volný, KTO.: Kirchliche Topographie, olomoucká diecése.

Jos. Široký, Lipník n. B.:

Odhad stáří země.

Stáří země se odhaduje podobně jako stáří poraženého stromu, na jehož kmeni po případě pařezu můžeme odpočítati léta. Stáří některých domácích zvířat, na př. koní, se zase odhaduje podle změn vzniklých na jejich chrupu. Čím jsou ty změny větší, tím je kůň starší. Také u země můžeme určovati její stáří buď podle let anebo podle změn jejího povrchu. Než obojí jsou daleko méně nápadné než léta u stromu anebo změny na chrupu koně. Proto je určování stáří země velice obtížné.

Povrch naší země je složen buď z vody, která naplňuje v ohromném množství moře, anebo z pevniny, která je složena z nerostů, t. j. kamenů, hlíny a p. Jak na vodě tak i na pevnině jsou patrný

změny, které jsou sice za dlouhou dobu maličké, ale přece jen znatelné a pozorovatelné. Mořská voda je slaná, kdežto voda jezer a řek není slaná. Tento nápadný rozdíl si takto vysvětlujeme: Slanost mořské vody je způsobena tím, že se v ní rozpouští každým rokem určité množství soli. Čím bude moře slanější, tím bude i starší. Můžeme tedy z celkové slanosti moře odhadnouti jeho stáří, když známe, jak mnoho soli přibude za jeden rok v moři. Než toto množství nově rozpuštěné soli pouze odhadujeme, takže i stáří moře je určeno odhadem. Moře jest asi tak staré jako země. Tedy jsme určili stáří země.

Na pevnině jeví se změny, které budou tím nápadnější, čím delší dobu se daly. Velké řeky přinášejí za jarních povodní spousty nánosů, který usazují na břehu. Vyhledáme-li příhodné místo nějakého břehu takové řeky, pak můžeme rozlišiti i spočítati jednotlivé roční nánosy právě tak, jako léta u stromu. Ale to ještě nestačí. Podle vědy, která se nazývá geologie, se vytvořil celý povrch zemský z různých ohromných nánosů, jejichž tloušťku můžeme změřiti a srovnati s nánosy vytvořenými nějakou řekou. Tak lze zase jen přibližně odhadnouti stáří země.

Mimo změn na tvaru pevniny můžeme pozorovati změny na nerostech, které tvoří pevninu. Nemůžeme však pozorovati a současně měřiti změny u všech nerostů, jichž rozmanitost jest veliká. V posledních 30 letech byly poznány nerosty, které se mění velmi pravidelně. Jedná se hlavně o nerosty, jež obsahují látky, zvané radioaktivní. Na celé zemi je jich poměrně málo. V naší republice se jich nejvíce vyskytuje u Jáchymova. Radioaktivní látky mají tu vlastnost, že vydávají neustále záření. Toto záření působí jednak na jiné nerosty v jejich sousedství se nacházející, tyto dokonce někdy pozměňuje. Konečně i látky radioaktivní se mění tím, že záření vydávají. Jak lze pomocí těchto látek určití stáří země?

Nejdříve vyhledáme si v přírodě nerosty, které obsahují radioaktivní látky. Velmi pracnými a zdlouhavými pochody odloučíme z celého nerostu jen tu část, která vydává záření, a změříme, jak silné záření vydává naše látka. Budeme totiž zachycovati záření po dobu dvou hodin do skleněné nádoby ze silného skla zhotovené. Množství zachyceného záření nyní změříme. Známe-li však množství záření vydaného za dvě hodiny, pak si můžeme též vypočítati množství záření za 24 hodin, za rok, 100 let atd. Výpočty jsou naprosto spolehlivé. Dnes bezpečně víme, že nic na světě nedovede záření radioaktivních látek ani urychlit ani zpomalit. Vyzařování se děje s velkou pravidelností. Můžeme tedy dále spočítati okamžik, ve kterém záření nastalo. Ten okamžik pak považujeme za počátek naší země.

Stáří země určíme pomocí látek radioaktivních ještě jiným způsobem. Nerosty s radioaktivními látkami mají vždycky ve své blízkosti jiné nerosty. Na ty však dopadá neustále a pravidelně záření, které je pozměňuje, tím že je zvláštně zabarvuje. Čím delší dobu a čím mohutněji toto záření dopadalo, tím je zabarvení větší,

tmavší. Abychom si zase změřili, jak dlouho již na nalezený kámen dopadalo radioaktivní záření, pak si musíme nalézt v přírodě stejný kámen, ale na který ještě žádné záření nedopadalo. Tento kámen pak necháme ozářovat zářením radioaktivním po určitou dobu, kterou přesně změříme. Za tu dobu už uvidíme zabarvení podobné jako u nerostu, který ležel dlouhé věky v sousedství látek radioaktivních. Porovnáme-li zase zabarvení, můžeme z poměru obou usouditi na celkovou dobu vyzařovací, tedy i na stáří země.

Konečně lze stanovit stáří země takto: Látky radioaktivní vydávají stále záření, při tom se samy neustále mění tak, že z nich na konec zůstane olovo, které již žádné záření ze sebe nevydává. Než toto olovo se liší od obyčejného olova, neboť jest o něco těžší. Nalezneme-li v přírodě nějaký nerost, který obsahuje radioaktivní záření, pak v něm bývá též i určité množství olova. Podle tohoto olova a podle zbytků jiných můžeme zase usuzovati, jak starý je nalezený nerost, tedy jak stará je naše země.

Je zajímavo, že všemi naznačenými způsoby dospějeme téměř k témuž výsledku, takže stáří země odhadujeme na 1600 milionů let. Přesněji to zatím určití nedovedeme. Jest to zrovna tak těžké, jako kdyby někdo chtěl z počtu zrnek obilí vyrostlého na jednom metru čtverečném přesně stanovit počet zrn celého lánu majícího 10 měříc. Správnost údajů je potvrzena ještě jinými způsoby, jimiž lze stanovit stáří země. Dráhy nebeských těles, hlavně planet a měsíce, vykazují nepravidelnosti a z těch lze také určití stáří země přibližně stejnou, již jmenovanou číslicí.

Ant. Svěrák, Kelč:

Rod Halčínovských v Kelči.

(K článku: »Kup dvora Halčínovského« v č. 3. »Z. k.«, roč. XV.)

Nebude snad na závadu, připojím-li k uvedenému článku malý dodatek. Shledal jsem totiž v gruntovních registrech kelečských, že rytířská rodina Halčínovských žila, byť jen na krátko, též v Kelči, kde se zakoupila. — V kupu z r. 1668 praví o sobě Václav Halčínovský z Halčínova: »Já pak chudá rytířská osoba nemajíce odnikud žádných prostředků atd.« Chudobu rodiny Halčínovských dokazují i dva zápisy v gruntovních registrech kelečských. Rodina se tu zakoupila, ale po 16 letech ji věřitelé prodali, poněvadž neplatila dluhů. Ony kupy znějí:

1. Dům paní Elleny. Letha 1622 v úterý den Všech svatých za purkmistra Jíry Holíka, Václava Haluze a spoluradních stal se tento zápis a to takový, že jest prodal Vacek Valentů pohořelé místo urozené paní Elleně Gnaurovně se vším příslušenstvím, což od starodávna k němu příslušelo, za summu 111 zl. mor. Z tej summ zavdala hned při odevzdání 30 zl., ty zůstanou v traule, ostatek pak summy, totiž 81 zl., platiti má po 6 zl. počnouc

letha 1623 při svatém Václavě. Peníze náležejí nápadníkům Vackovým. Krávu kostelní na tom přijala. Staví rukojmí za pokládání peněz Jana Mathouškova. Item: Též paní Ellena povinna jest všelijaké roboty, platy a jiné povinnosti tak jako i jiný soused podle obce vykonávati bez překážky všelijaké a jinší zaměstnání. Pro lepší jistotu poznamenalo se do těchto register

2. Letha Panie 1638 den 30. Marty za purkmistra Urbana Plichy, Tomáše Varvasova, rychtáře Jiříka Slaniny a jich spoluradních s povolením a poručením slovného pana Václava Reka Černotského, ouředníka panství kelečského, v přítomnosti všech nápadníků po nebožtíku Václavu Vaňkovi pozůstalých stal se zápis kupu takový, že jsou řečení nápadníci prodali Adamovi Mlynáři Starojickému místo pohořelé se vším od starodávna k tomu gruntu příslušenstvím za sumu 80 zl. beze všeho závdanku, aby gruntovní peníze z té umy po 5 zl. každoročně pokládal při svatém Václavě. Pasírují se jemu všelijaké kontribuce, povinnosti, poplatky do tří lat totiž do 1640, až do vyplnění toho všeho. Kráva kostelní, z kteréž se každoročně funt vosku ke chrámu Páně dávatí má, při tom gruntě zůstává.

Za pokládání peněz gruntovních, dobré hospodářství a všelijakou vřelosti a obci poslušnost i věrnost postavil rukojmě Jana Petrova, Mikuláše Hrnčíře.

Halčínovská Ellena ustúpí ode všeho, na tomto gruntě žádné spravedlnosti nemá. Stalo se v přítomnosti Mikuláše Hrnčíře. Aktum ut supra.

*

Další osudy tohoto šenkovního domu vyznačují se tím, že měnil velmi často své majitele.

Adam Mlynář grunt asi znova vystavěl a prodal jej r. 1643 Jiříkovi Andrysovu za 400 zl. R. 1644 Jiřík prodal Václavu Tvrdoňovi rovněž za 400 zl. R. 1653 drží vdova Dorota. R. 1656 uvádí se opět jako pustý a prodán obci Janu Janečkovi. R. 1668 Janečka kup vypověděl a obec prodala Mikuláši Bouchalovi (Kramářovi) za 400 zl. Ten seděl na něm do r. 1681, kdy jej prodal Augustýnu Stolářovi (Kratochvílovi). Ten byl po 16 let starším purkmistrem, naposled r. 1715. R. 1719 popustila vdova synu Jiříkovi, který také po 9 let purkmistroval. R. 1787 převzal jeho zeť Antonín Posník za 500 zl. Poslední zápis je z roku 1814.

Jest to rodný dům universitního profesora dr. Pastrnka.

Sova Otto, Slavkov, p. Host.:

Záhorské hádanky.

(Dokončení.)

98. Co je tvoje, a čeho lidé víc užívají než ty? — Jméno.
99. Matka v zemi odpočívá, otec do nebe se dívá, syn po světě blázní. — Chmel.

100. Co má sedm konců? — Itrnice; sama má dva konce, dva špilky čtyři, sedmý konec itrnice je, dyž se sní.
101. Co na střeše neshnije? — Díra.
102. Co roste vzhůru kořenem? — Střechýl; nebo jarní zuby.
103. Celá chalupa hoří a přece neshoří. — Fajka.
104. Dvě panny leží, čtyry po nich běží; dyby ty dvě staly, do nebe by dostaly. — Kolaje a kola.
105. Co je na světě népruči, néslači a nétluši? — Myšlenka, spánek, země.)
106. Roste kvítko — nevoní, ptáček lítá — nezpívá, kazdý z nich na oltář přispívá. — Pšenica, včela.
107. Stojí hůlečka, na hůleče bečička a v ní na tisíce. — Mak.
108. Železné hříbě v kamenném chlívě, tříkrát denně řehce, žrať se mu nechce. — Zvon.
109. Ty honíš mne a já tebe, na věky však nedostanem sebe. Bratr a sestra zme a nigdy se nevidíme. — Den a noc.
110. Štyří bratři v jedné izbě, jeden ke druhému nemože. — Jádru v ořechu.
111. Gdo se narodil, neumřel a nežije? — Lotova žena.
112. Čím končí den a čím noc. — Písmenama n a c.
113. Kerá voda je nétvrčí? — Zmrzlá.
114. Kerá liška je z jara na každé lóce? — Pampeliška.
115. Kerý mák pěkně zpívá? — Čermák.
116. Samo to do jámy vzele a dyby na tisíc koní přišlo, nevytáhne to, až to samo vyleze. — Tín (stín).
117. Do studně spadne a přece to nežbluňkne. -- Tín.
118. Zkrácený, svázaný a přec o svajbě skáče. -- Věvec, nebo lelik.
119. Kerý ryby majó oči néblíž sebe? — Némenši.
120. Čím se více myje, tým je černěší. — Mlýnské kolo.
121. Stójí panna za dveřama, třema pásy opásaná. — Metla.
122. Svatá Voršila perly rozsila; měsíc viděl, nepověděl; slunce stalo, posbíralo. — Rosa.
123. Loví do sitě a do vody nende. — Pavók.
124. Rybár sem, sitě roztahuju na suchu, a chytám ryby, které plovó ve vzduchu. — Pavók.
125. V noci dycky otevřeno, ve dně dycky masem vycpáno. — Bota.
126. Co se z hrnka nigdy nevyleje, nevytřepe a nevysype? — Vzduch.
127. Přišel pán od železnice, zdobaly ho neštovice. — Naprstek.
128. Gde se nigdá neudělá díra. — Ve vodě.
129. Na kerým vozu se ešče nikdy nejelo. — Na nebeském souhvězdí.
130. Napřed je to zelené, potem je to červené, naposledy černé. — Třešňa.
131. Jedno dlóhý, dvě okróhlý. — Držadlo lopaty, lopata a pecen.
132. Co dělal Abrahám, dyž dokončil svůj 30tý rok? — Načal 31tý.
133. Mlátí, mlátí, nigdy neobráti. — Klebetník.
134. Štyry nohy, štyry rohy, nechodí to, netrká to. — Stůl.
135. Celé deň zahálím v kótě, večer polykám oheň a plameň. —

Lampa.

136. Gdo nosí korály na krku a neso navlíkané. — Krocan.
137. Gdo ščepe bez nehtů? — Křen.
138. Gdy bývá kůň nětěší? — Gdyž stópne na nohu.
159. Gdo neví, zdvihne to; gdo ví, nechá to. — Červivé jablko.
140. Běžela lvíce od kamenice; kam pohlédla, tráva zbledla. — Kosa.
141. Běhá to okolo stavení a dělá to cupy, cupy, cup. — Deštové kapky.
142. Proč má Pánbu Němce rači? — Protože im dal věci myši — potkány.*)
143. Teče to a tekutý to není. — Putýnka.
144. Vedli vola z Tylova, kole Slýchalova a před Vidalovem zabili ho na koščeným špalku. — Veš — hřebeň.
145. Chodí hajný kole lesa o nigdy do něho nevende. — Bednář okolo sudu.
146. Sedí panna v komoře, má vlasy na dvoře. — Mrkva.
147. Zuby to má, hladový to je a přece to nejí. — Hladová zeď.
148. Co je mezi nebem a zemí? — písmeno a.
149. Proč čert nechtěl býti hajným? — Protože v lese dvakrát zmokne.
150. Zelený je to a přece to není zelený; veliký je to a přece to není veliký; bílý je to a přece to není bílý; co je to? — Zelený čtvrtek, Veliký pátek, Bílá sobota.
151. Sama šije a přece nezašije. — Šicí stroj.
152. Je chlíveček, dvě řady kuřiček a naprostředku červený kohótek. — Ústa, zuby, jazyk.
153. Syn nesl otcí na pole dva koláče. Otec si vzal půl druhého a syn jeden a ešče zbyla polovice. Jak je to? — Otec si vzal půl toho druhého koláče, syn ten první a zbyla polovice toho druhého.
154. Bez noh na dřevo leze. Co je to? — Slimák.
155. Běží, běží, až se třese, bílý šátek v ruce nese. — Pěna na vodě.
176. Čichá, čichá, nemá nosu, co mu přinde pod zuby, zemele to v otruby. — Pila.
157. Štyry strany a dvě brány, na prostředku cupy, cupy — Stodola.
158. Gdo často stříhá a nic nepostřihá. — Kůň ušima.
159. V jedné obci zabili býka a bylo jich při tom dvanáct a každý dostal hlavu. Jak je to? — Jeden z nich, co dostal hlavu, menoval se Každý.
160. Když to leží, mlčí to; gdyž to vezmeš, křičí to. Co je to? — Řetaz.
161. Gdy sedlák háže kulama? — Gdyž seje hrách.
162. Gde nechal Adam motyku? — Na topoře.
163. Gdy je névíc dírek do nebe? — Gdyž je strnisko, nebo gdyž prší.

*) Potkanům se říká na Záhoří „německá myš“.

164. Dvanáct bratrů vedle sebe, a žádný není na kraji. — Špice v kole.
 165. Za patnáct rýnských dřeva spálil a přece na ni zmrzl. — Houle spálil.
 166. Gdo má na světě něvěčí klobók? — Gdo má něvěčí hlavu.
 167. Štýří steló, dva svítí a jeden si lehne. — Pes.
 168. Jak navrchu, tak důle a uprostřed dvě nule. — 9006.
 169. Gdy sito žena drží? — Gdyž seje móku.
 170. Proč dal Pánbu drn? — Aby se rodilo na poli.
 171. Pálí to a oheň to není. — Kopriva.

Karel Louček, Stařechovice:

Jak jsem se stal sběratelem.

Lásku ku sbírání jsem si asi přinesl na svět. Již jako malý student s pilností jsem dělal herbář, později sbírku nerostů a brouků a jako větší student jsem sbíral mince, které jsem kdysi v čas nouze u Hirsche v Olomouci zpeněžil.

O prázdninách jsem chodil za Brodek u Prostějova, kde v opuštěném lomu kladívkem jsem vytloukal mušle, z nichž některé jsem přinesl profesorovi Tkanému. V bohosloví jsem kupoval na licitaci staré tisky. Neměl jsem ještě úmyslu dělati sbírku a co jsem lacino kupoval, nosil jsem profesorovi Havelkovi pro museum. Tak vzácné dějepisné dílo o obležení města Vídně s množstvím rytin (Wunderhaurer Adlers Schwung) a dvě rytířská železná pečetiidla, která jsem dostal darem od spolužáků.

Rok před tím, než byla národopisná výstava v Praze, byly vyzvány české korporace, aby pořádaly výstavy krajinské, aby z nich potom nejlepší zasláno bylo do Prahy. Uvolil jsem se výstavu v Hranicích uspořádati s pomocí mladšího kaplana Aloise Sládečka a pomocí spolku tovaryšů. Poněvadž jsem o ní psal jinde, nezmínuji se o ní šíře. Jen pravím, že se podařila. Dle úsudku mnohých byla z výstavek venkovských nejlepší. Bylo tam velké množství národopisu z okolí Hranic a také z města. Po výstavě jsem přišel na myšlenku, že bych mohl zvláště od lidí chudých jednotlivé věci získati. A tak se stalo, že jsem měl v krátké době troje krásné hodiny, valašské šátky a několik kusů zbraní. A co bylo nejvzácnější, značný počet nádob z bývalé tůfarně, neb dílny lichtenštejnské (Fajancová fabrika). Tyto všecky nádoby, když se zakládalo v Hranicích museum, zavezl jsem paní Amalii Šromotové, která je potom v museu umístila.

Dával jsem za starý talíř pěkné dva nové. Kupoval jsem lacino, ale dal zadarmo. Že se neobešlo při koupi jednotlivých předmětů bez obtíží a někdy bez komiky, rozumí se samo sebou. Tak přišla ke mně jedna babička: »Velebný pane, toto ještě nemají!« Pomalu rozbalovala noviny, až se objevil obrázek Lva XIII. »Ach, to já již

mám.« — »Mají? A já jsem myslela, že za to něco dostanu.« Nezklamala se, ale obrázek si odnesla. Potkal jsem souseda a ten mi oznamoval: Mají jít do Partutovic č. 25. Má tam kdosi pěkný dřebán na prodej. Časně ráno běžím a vidím dřebán ozdobený modrými proužky a u vrchu meandrem. Nikdy jsem starého dřebánu tak zdobeného neviděl. — Poslouchejte, to není staré. — Je, velebný pane! Již jet tomu aspoň třicet let, co jsem to koupil na jarmaku v Hranicích. — No, to je to. Já pod sto let nekupuji

Koupil jsem dva staré obrázky. Ale s nimi jsem si nasadil do světnice rušitele nočního klidu a dalo to dosti práce, než jsem se jich zbavil.

Dostal jsem se do Oseka. Tam jsem byl upozorněn od žáků na pravěkou osadu ve Vlčincích, kde jsem ztrávil sbíráním nůžků a jiných předmětů mnohou chvíli. Pohřebiště jsem našel na Žlesůvkách, kde jsme vykopali mnoho nádob, neuměl jsem je však lepiti, tak přišlo všecko na zmar. Přistěhoval jsem se na čtyřech vozech do Oseka, tehdejší pan farář dr. Symerský se polekal, ale přece v sále a na půdě jsme to umístili.

V Oseku a okolí jsem našel trosky hanáckého kroje, kupoval jsem obojky, kordule, úvodnice. Šel jsem na procházku a uviděl jsem asi dvoutleté děvčátko, které mělo kabátek z úvodnice. Dostal jsem aspoň zbytek.

Na svatby jsem nerad chodil. Aby mně tam dostali, slíbili mi, že mi darují Melantrichovu bibli. Dal jsem si říci, na svatbě jsem byl. Hosti mnoho pospolu, takže jídlo se podávalo studené. Pokazil jsem si žaludek a bibli jsem nedostal, ač jsem jim chtěl za ni koupiti tele, které právě potřebovali. To mně nezmátlo, hledal jsem české tisky dál a dostal jsem první vydání Melantrichovy bible zadarmo, ale musel jsem platiti plzeňské pro celou velkou společnost, která k odevzdání byla pozvána. Dárce bible, pan mlynář Hrubý z Prosenic dal dobrou večeri.

Pořádal jsem hanáckou národní slavnost v Oseku se studenty a omladinou. Mužské kroje vypůjčili od Holešova, ženské jsem půjčil já. Marně jsem se však snažil přiměti dívky, aby si podle starých vzorů vyšily kroje nové. Domluva byla marnou, ač arcibiskup při návštěvě dívky, které jej vítaly v krojích, zvláště vyznamenal. Chtl jsem míti sbírky uspořádané, proto jsem požádal p. Spáčila o propůjčení bývalé hospody a vše jsem tam umístil.

Po šesti letech jsem se s tím odstěhoval do Podhoří; byt byl malý, proto jsem sbírky umístil v sále statku tehdejšího majitele p. Mazánka. Náhodou jsem se setkal na dráze s profesorem Al. Šauerem a nabídl jsem mu všecko pro velehradské museum. Přijel s ředitelem Klvaňou z Kyjova a koupili vše: kostelní věci, knihy, mince, výšivky a zbraně za pět tisíc korun. Dali pouze 2500 K, poněvadž neměli peněz. Navrtali jsme asi osm akátových pařezů a když to odváželi, vypáili jsme rány, které všecko obyvatelstvo vyvolaly na dědinu. »Co se děje?« — »Vezou museum.«

Slíbil jsem, že více sbíratí nebudu. Ale p. Fr. Kretz mi řekl: »Ne-

necháte toho. Sbíráni jest nemoc.« A měl pravdu. Nenechal jsem toho, ale ještě i jiné jsem ku sbírání povzbudil. Dostal jsem se do Strážce, kde byla půda pro sběratele výšivek ještě panenská. Uviděl jsem krásné výšivky valašské a v krátkém čase měl jsem několik exemplářů plachet (šátků), kterých nenosily a většinou dávaly zemřelým do rakve. Kroj byl ve Strážci podobný záhorskému. Chodil jsem po okolí, našel jsem několik úvodnic, tři polévničky z hranické továrny, větší počet talířů a tři figurky. Když p. A. Sauer za rok mi přivezl zbytek dluhu, daroval jsem mu pro museum pětadvacet plachet.

Ve Stařehovicích mě navštěvovalo mnoho pánů starožitníků i ti nejprvnější až z Prahy. Ale najednou se zjevil pán neobyčejný, samo zlato (zuby také). Představil se jako bývalý kustos hraběte Vlčka na Kreutzenštejně. Jest sběratelem jenom proto, že ho to baví. Odvolával se na nejpřednější osobnosti, kavalír každým coulm, sliboval hory doly. Strýčka má ve Vídni kanovníkem, po dvou tetách bude dědit ve Vídni domy. Byl to Rotter, bývalý šikovatel, podvodník. Byl u mne třikrát, dvakrát se sluhou, kterého měl na vojně. Vše si důkladně prohlédl a bezpochyby jeden se nechal večer v domě zavřít a v noci provedli lup, který mne do dnešního dne bolí. Devět úvodnic, devět lipských šátků. Dvaadvadesát kusů límečků od slováckých košil, dvě kyjovské zástěry, slovenské čepce, nádherný vyšivaný šátek, jaký se nosil k zlatému čepci atd. Plakali jsme, ne nad škodou, ale že přišla v nic má práce a radost. Ztratila se unika, jako úvodnice ze Špiček, Hulína a Těšetic.

Abych se zbavil vypůjčovatelů, kteří mi ve starých krojích tancovali, prodal jsem ihned všecko, co s krojem souviselo. Rotter se dlouho svobodě netěšil. Spáchal krádež v Olomouci, byl usvědčen a na dvě leta zavřen. Od té doby jest v kriminále stále. Sotva vyjde, spáchá kostelní krádež, aneb rafinovaný podvod. Utěchou jest mi, ale malou, že jsem nebyl okraden sám, jest jich celá řada. Od té doby ztratil jsem chuť k cestování za nějakou věcí a těšilo mne, že jsem některé věci dal do dobrých rukou. Zachránil jsem i několik soch gotických, které jsou nyní majetkem znalce doktora Mathona v Prostějově. Zachránil jsem i několik dobrých obrazů.

Zmiňuji se jen o velkém obraze »Večeře Páně« 415 cm širokém a 180 cm vysokém, který jsem koupil od malíře Reudta, který chtěl obrazy rozřezati a jednotlivé hlavy rozprodati. Obraz restauroval malíř O. Pavlovský v Prostějově a koupil jej pan arcibiskup dr. L. Prečan, který umění rozumí a je podporuje. Na mém posledním místě v Stařehovicích, kde je v okolí a zvláště v Prostějově sběratelů jako much, jsem téměř nic nenašel. Pouze při stavění okresní silnice do Čelechovic zachránil jsem přes šedesát nádob z hrobů a něco bronzů. Vše jest v Prostějově.

Chuť ku sbírání by ještě byla, ale pole jest v každém oboru vykořistěné. Těm, kteří se sbíráním baví, přeji mnoho štěstí, zvláště ale aby se nepotkali s nějakým Rottrem.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Újezdě.
Tisk knihtiskárny J. Slovák, spo. s r. o. v Kroměříži.

Redakci došlo:

Vydavatelství odboru Ústředního spolku jednot učitelů v Brně, Dvořákova 1, vydal publikace: Josef Tvrđý: *Průvodce dějinami evropské filosofie*. Stran 496. Vycházelo v sešitech po Kč 5.50. Je to přepracované vydání krásného díla autora »Vývoj filosofického myšlení evropského lidstva«, které je rozebráno. Všichni, kdož bez vysokoškolského studia chtějí vniknouti do filosofie, měli by sáhnout po tomto díle. Zvláště doporučujeme těm, kteří se připravují ke zkouškám. — Ad. Ferrière: *Přetvořme školu! Výzva rodičům a úřadům*. Přeložili univ. prof. dr. O. Chlup, doc. dr. J. Uher a doc. dr. Velinský. Cena 20 Kč. II. vydání. Stran 122. Každý, kdo má zájem o reformu a pokrok školy, musí tuto bezpodmínečně čísti. — Josef Matějka: *Občanská nauka*. Pro živnostenské školy pokračovací. Stran 80. Cena 7 Kč. Schváleno ministerstvem. Kniha obsahuje vše, co má živnostník vědět z občanské nauky. Doporučujeme. — Ant. Grác: *Obecná přírodověda*. Stran 96. 23 obrázků. Cena Kč 12.60. Knižka vyrostla z praxe na zlínské pokusné škole. Je to výborná pomůcka orientační pro pracovníky ve smyslu činné a pracovní školy. — Boleslav Novotný: *Čtení a psaní podle Studánky*. Příručka pro učitele elementární třídy. Stran 80. Cena 12 Kč. Pro učitele vyučující dle Studánky nezbytná příručka, která práci velmi usnadní. Doporučujeme. — Josef Černík: *Metodika zpěvu*. Pro posluchače pedagogických akademií, učitele škol obecných, měšťanských, středních i hudebních. Dílo je zpracováno na základě tonální metody. Stran 162, cena 28 Kč. Způsobem přehledným a názorným zpracována je v této publikaci metodická látka, jež doplňuje přehled novější i starší literatury.

Nákladem Rodopisné společnosti československé v Praze II, Těšnov 14, vyšlo 1933: PhDr. Adolf Lud. Krejčík: *Rodopisnáv latinško-český slovníček a glossárik*. Cena Kč 5.60. Doporučujeme všem, kdož pracují v starších matrikách, psaných většinou latinsky.

Nákladem odborné školy pro ženská povolání Charlotty G. Masarykové v Hranicích vyšla *Výroční zpráva za školní rok 1932/33*. Obsahuje popis slavnosti otevření nové budovy, při níž slavnostní řeč pronesl ministr školství a národní osvěty dr. Ivan Dérer.

Nákladem musea města Prostějova: *Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané*. Ročník X. Vydává kuratorium. Redigoval dr. J. Kündel. Prostějov 1933.

Nákladem Slezské musejní společnosti v Orlově: *VI. zpráva o činnosti Slezské musejní společnosti za rok 1932*. Uspořádal Jaroslav Zahradník. 1933. Stran 16.

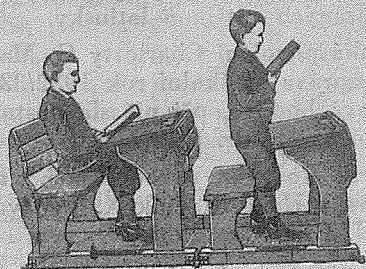
Dr. Jaroslav Vavřík: *V tom petřvaldském dvoře zdálo se mi, zdálo*. Variace na valašskou a hlučínskou píseň pro klavír na 2 ruce. V komisi Adolf Perout. knihkupec. Mor. Ostrava. Od téhož autora vydala Slezská matice osvěty lidové se sídlem ve Slezské Ostravě: *Lidová píseň ve Slezsku, 1931*. *Lašské nářečí a škola, 1932*.

Nákladem Ústředního výboru Národní jednoty v Olomouci:
Zpráva o činnosti Národní jednoty pro východní Moravu v Olomouci za rok 1932. Upravil ředitel Adolf Kubis, Olomouc 1933.
Stran 108.

Nákladem Kulturní rady pro širší Ostravsko v Moravské Ostravě:
Zpráva o činnosti kulturní rady pro širší Ostravsko jako krajského ústředí osvětových sborů v Moravské Ostravě za šk. rok 1932—33. Sestavil R. Tlapák, Moravská Ostrava v červnu 1933. Str. 60.

V administraci »ZAHORSKÉ KRONIKY« jsou na skladě: pěkně vázané ročníky X., XI., XII., XIII., XIV., XV. po 12 Kč. Ostatní ročníky rozebrány. — Vázané knížčky Ant. Fröhlich a Marie Fröhlichová: »Město Lipník nad Bečvou a hrad Helštýn«, Cena Kč 7.—, poštou Kč 8.—.

Nakladatelství J. Svátek, Praha-Smíchov, Husova tř 7, vydalo v oblíbené knihovně »Argos« řadu zajímavých knih, v jichž vydávání se pokračuje. Cena knihy 19 Kč, váz. 25 Kč, zlevněna pro odběratele knih »Argos« pouze Kč 15.—, váz. Kč 19.—. — Totéž nakladatelství vydává historické povídky Josefa Brauna, jedinečného to povídkáře dějepisného. Doporučujeme.

Tabule patent „TALLA“

se výborně osvědčily a jsou do všech nových škol zaváděny a která škola je již má, na základě zkušeností opět jich objednává. Jsou též napodobovány, avšak na nebezpečí padělatele i školy, neboť jsou patentované pod č. 13.610.

Veškeré školní zařízení

František Talla, Přerov

Kojeňnská (bývalý cukrovar). Prospekty zdarma.

Za vydávání a redakci odpovídá Antonín Fröhlich v Dol. Ujezdě.
Tisk J. Slováků spol. s r. o. v Kramětiži.